

Učinci demografskog razvoja Osječko-baranjske županije na mrežu škola i dinamiku zapošljavanja učitelja i nastavnika geografije

---

Trepšić, Zvonimir

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Science / Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:217:077386>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-22**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Science - University of Zagreb](#)

Zvonimir Trepšić

**Učinci demografskog razvoja Osječko-baranjske županije na mrežu škola i
dinamiku zapošljavanja učitelja i nastavnika geografije**

Diplomski rad

Zagreb

2024.

Ime i prezime

**Učinci demografskog razvoja Osječko-baranjske županije na mrežu škola i
dinamiku zapošljavanja učitelja i nastavnika geografije**

Diplomski rad

predan na ocjenu Sveučilištu u Zagrebu

Prirodoslovno-matematičkom fakultetu, Geografskom odsjeku,
radi stjecanja akademskog zvanja sveučilišnog magistra geografije

Zagreb

2024.

Ovaj je diplomski rad izrađen u sklopu *integriranog preddiplomskog i diplomskog sveučilišnog studija Geografija i povijest; smjer: nastavnički* na Sveučilištu u Zagrebu Prirodoslovno-matematičkom fakultetu, Geografskom odsjeku, pod vodstvom izv. prof. dr. sc. Ružice Vuk i Ivana Ivića, univ. mag, educ. geogr., univ. mag. geogr.

Sveučilište u Zagrebu
Prirodoslovno-matematički fakultet
Geografski odsjek

Diplomski rad

**Učinci demografskog razvoja Osječko-baranjske županije na mrežu škola i dinamiku
zapošljavanja učitelja i nastavnika geografije**

Zvonimir Trepšić

Izvadak: U radu su analizirani učinci demografskog kretanja stanovništva i njegov kontinuirani pad, te na koji način utječe na razvoj mreže škola i dinamiku zapošljavanja učitelja i nastavnika geografije. Pozornost se stavlja na čimbenike koji su prouzročili negativne promjene broja stanovnika, kao što su ratovi, brojna iseljavanja, nepovoljna gospodarska i ekonomska situacija, ulazak Republike Hrvatske u Europsku uniju te epidemija COVID-19. Također se u radu donosi problematika sve većeg pada broja učenika u osnovnim školama Osječko-baranjske županije te promjena kategorija pojedinih škola u Županiji. Iznosi se ozbiljnost problema s kojima se sve više susreću učitelji i nastavnici geografije zbog nezadovoljstva svojim statusom, straha od gubitka norme te mogućnosti promjena ne samo radne sredine, već i potpunog odlaska iz sustava obrazovanja.

44 stranice, 7 grafičkih priloga, 4 tablice, 24 bibliografske reference; izvornik na hrvatskom jeziku

Ključne riječi: stanovništvo, migracije, mreža škola, učitelji/ nastavnici geografije

Voditelj: izv. prof. dr. sc. Ružica Vuk

Povjerenstvo: izv. prof. dr. sc. Ružica Vuk
doc. dr. sc. Mladen Maradin
Ivan Ivić, univ. mag. educ. geogr., univ. mag. geogr.

Tema prihvaćena: 9. 2. 2023.

Rad prihvaćen: 8. 2. 2024.

Rad je pohranjen u Središnjoj geografskoj knjižnici Sveučilišta u Zagrebu
Prirodoslovno-matematičkog fakulteta, Trg Marka Marulića 19, Zagreb, Hrvatska.

BASIC DOCUMENTATION CARD

University of Zagreb
Faculty of Science
Department of Geography

Master Thesis

The effects of the demographic development of the Osijek-Baranja County on the network of schools and the dynamics of employment of geography teachers

Zvonimir Trepšić

Abstract: The paper analyzes the effects of the demographic movement of the population and its continuous decline, and how it affects the development of the school network and the dynamics of employment of geography teachers. Attention is paid to the factors that caused negative changes in the number of inhabitants, such as wars, numerous emigrations, unfavorable economic and economic situation, the entry of the Republic of Croatia into the European Union and the COVID-19 epidemic. The paper also presents the problem of the increasing number of students in the primary schools of the Osijek-Baranja County and the change in the categories of individual schools in the County. The seriousness of the problems that geography teachers are increasingly facing in the form of dissatisfaction with their status, fear of losing the norm, and the possibility of changes not only in the working environment, but also of leaving the education system altogether.

44 pages, 7 figures, 4 tables, 24 references; original in Croatian

Keywords: population, migrations, network of school, geography teachers

Supervisor: Ružica Vuk, PhD, Associate Professor

Reviewers: Ružica Vuk, PhD, Associate Professor
Mladen Maradin, PhD, Assistant Professor
Ivan Ivić, PhD, Postdoctoral Researcher

Thesis title accepted: 09/02/2023

Thesis accepted: 08/02/2024

Thesis deposited in Central Geographic Library, University of Zagreb Faculty of Science, Trg Marka Marulića 9, Zagreb, Croatia.

Sadržaj

1. UVOD.....	1
1.1. Prostorni i vremenski okvir istraživanja.....	3
1.2. Metodologija i izvori podataka.....	4
2. CILJEVI ISTRAŽIVANJA.....	4
2.1. Pregled dosadašnjih istraživanja.....	4
3. REZULTATI ISTRAŽIVANJA.....	9
3.1. Demografska obilježja Osječko-baranjske županije.....	9
3.2. Mreža osnovnih škola.....	16
3.3. Upisna područja.....	26
3.4. Promjene broja učenika.....	29
3.5. Tipologija osnovnih škola s aspekta učitelja i nastavnika geografije.....	33
4. REZULTATI ANKETE.....	35
5. REZULTATI INTERVJUIRANJA.....	39
6. RASPRAVA.....	41
7. ZAKLJUČAK.....	43
LITERATURA.....	45
IZVORI.....	47
PRILOZI.....	VI

1. Uvod

Demografske promjene imaju vrlo veliki utjecaj i značaj na sve prostore. To je ujedno razlog zašto su demografske promjene jedan od glavnih predmeta koje prati statistika, odnosno zavodi koji se bave statističkim podacima, kao što su Državni zavod za statistiku ili Eurostat. Također, u ovom diplomskom radu obrađivat će se važnost pozitivne demografske slike u kontekstu upisa učenika u osnovne škole te zapošljavanja nastavnika. Broj upisanih učenika u prve razrede ima veliki značaj za zapošljavanje nastavnika, ne samo nastavnika razredne nastave, već i nastavnika predmetne nastave. Republika Hrvatska kroz svoju povijest ima vrlo promjenjivu demografsku sliku. Razlozi takvoj demografskoj slici su brojne povijesne okolnosti, kao što su Prvi i Drugi svjetski rat, Domovinski rat, prekomorske migracije, te epidemija COVID-19 koja je svoju negativnost pokazala zadnjih nekoliko godina. Svi ti događaji, osim što su nepovoljno utjecali na kretanje broja stanovnika, također su naštetili i gospodarstvu, kao i općem razvoju države. Kada se pogleda razdoblje od 1857., kada je u Hrvatskoj prvi puta proveden popis stanovništva, pa sve do 1991. godine, Hrvatska je imala porast broja stanovnika. Godine 1991. Hrvatska je imala 4 784 265 stanovnika, što je ujedno i najveći broj stanovnika u hrvatskoj povijesti. Od tada se broj stanovnika smanjuje. Naravno, u tom razdoblju treba uzeti u obzir da je izbio Domovinski rat, čije se posljedice osjete i danas. Prilikom popisa stanovništva 2001. godine, Hrvatska je imala 4 437 460 stanovnika, što je jasno vidljiv pokazatelj negativnih posljedica koje je Domovinski rat ostavio, ali i promjene metodologije popisa, dok je na popisima 2011. bilo 4 284 889 stanovnika, a 2021. 3 888 529 (Popis stanovništva 2011., Popis stanovništva 2021.). Uzroci pada broja stanovnika su iseljavanje mladog stanovništva, nizak prirodni prirast i povećanje broja starog stanovništva. Također, odlaskom mladog stanovništva opterećuje se mirovinski sustav, a dolazi i do velikog iseljavanja iz seoskih područja, koja s vremenom izumiru. Područja koja su najviše pogođena tim trendovima su područja Gorskog kotara, Like, Banovine i Korduna te Dalmatinske zagore. U novije vrijeme tim područjima se pridružilo i područje Istočne Hrvatske. Smanjenje broja stanovnika predstavlja problem i u obrazovanju. Zbog nedovoljnog broja djece koja se upisuju u škole, profesori gube satnicu te postaju tehnološki višak. Na stranicama Školskog e- Rudnika Ministarstva znanosti i obrazovanja, postoje podaci u kojima je vidljiv broj matičnih i područnih škola u cijeloj Republici Hrvatskoj. Najstariji podaci sežu u školsku godinu 2013./2014. Te je školske godine u Republici Hrvatskoj bilo zabilježeno 1278 matičnih i 1220 područnih škola. Za školsku godinu 2022./2023. zabilježeno je 1316 matičnih i 1100 područnih škola.

Tab.1. Broj matičnih i područnih škola u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2013./2014. do 2023./2024. školske godine

Školska godina	Broj matičnih škola	Broj područnih škola
2013./2014.	1278	1220
2014./2015.	1286	1209
2015./2016.	1291	1200
2016./2017.	1290	1188
2017./2018.	1295	1178
2018./2019.	1302	1166
2019./2020.	1303	1150
2020./2021.	1306	1135
2021./2022.	1314	1115
2022./2023.	1316	1100
2023./2024.	1320	1085

Izvor: Školski e-Rudnik, 2023.

Iz tablice 1. vidljivo je se u posljednjih deset godina povećava broj matičnih, a smanjuje broj područnih škola. Područne škole su odgojno-obrazovne podružnice škole, smještene izvan sjedišta matične škole s kojom je povezana programski i kadrovski. Ustrojava se ukoliko upisnom kvotom osigurava broj učenika za najmanje jedan razredni odjel (NN 63/2008). Prema odrednicama koje određuje Državni pedagoški standard osnovnoškolskog sustava odgoja i obrazovanja, optimalan broj učenika u razrednom odjelu je 20, najmanji 14, a najveći 28 učenika (NN 63/2008). Iz navedenih podataka možemo zaključiti da se broj učenika u područnim školama svake godine smanjuje te kada broj učenika dođe ispod minimalne granice dolazi do zatvaranja određenih područnih škola. U određenim manjim naseljima koja su odvojena od općinskih središta, područne škole opstaju jer je to gotovo jedini način da se djeci omogući primarni oblik obrazovanja, iako ta forma u većini slučajeva uključuje škole s prva četiri razreda.

U ovom će se radu prikazati na koji način demografska kretanja u Osječko-baranjskoj županiji utječu na mreže osnovnih škola i dinamiku zapošljavanja nastavnika geografije.

Geografija je obvezan predmet u svim osnovnim školama. Pruža sveopću naobrazbu učenicima u razumijevanju prirodnih i društvenih elemenata i odnosa. Geografija ima u svojoj biti integrativni karakter te stoga i poseban položaj u sustavu znanosti kao osnovna znanost, odnosno kao poveznica između prirodnoga i društvenog područja. U svojim istraživanjima koristi se također i spoznajama humanističkoga i tehničkoga područja znanosti (NN 7/2019). Prema „Kurikulumu za nastavni predmet Geografije za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj (NN 7/2019)“ Geografija se poučava od petog do osmog razreda (razredi predmetne nastave) i u četiri razreda gimnazije. U petom razredu poučava se 1,5 sati tjedno (52,5 godišnje), u šestom, sedmom i osmom razredu 2 sata tjedno (70 godišnje)

1.1. Prostorni i vremenski okvir istraživanja

Prostorni okvir istraživanja je Osječko-baranjska županija sa sjedištem u gradu Osijeku. Županija je osnovana 1993. godine zakonom kojim je uspostavljeno teritorijalno ustrojstvo u Republici Hrvatskoj. Županija obuhvaća 262 naselja smještene u 42 jedinice lokalne samouprave, od kojih njih sedam ima status upravnoga grada (Beli Manastir, Belišće, Donji Miholjac, Đakovo, Našice, Osijek i Valpovo), a ostalih trideset i pet status općine (Antunovac, Bilje, Bizovac, Čeminac, Čepin, Darda, Donja Motičina, Draž, Drenje, Đurđenovac, Erdut, Ernestinovo, Feričanci, Gorjani, Jagodnjak, Kneževi Vinogradi, Koška, Levanjska Varoš, Magadenovac, Marijanci, Petlovac, Petrijevci, Podgorač, Podravska Moslavina, Popovac, Punitovci, Satnica Đakovačka, Semeljci, Strizivojna, Šodolovci, Trnava, Viljevo, Viškovci, Vladislavci i Vuka). Osječko-baranjska županija smještena je u sjeveroistočnom dijelu Republike Hrvatske u panonskom prostoru. Prostire se na 4155 km². Vrlo važnu ulogu ima grad Osijek kroz koji prolazi koridor Vc koji povezuje sjever Europe s njezinim južnim dijelom (Osječko-baranjska županija- opći podaci, 2023).

U Osječko-baranjskoj županiji izdvajaju se dva tipa reljefa, to su položi i lesne zaravni. Kao najniži dio položa, najbolji primjer u Osječko-baranjskoj županiji je Kopački rit. Lesne zaravni imaju važnu ulogu u ovome prostoru jer su vrlo plodne i pogodne za agrarnu obradu, tj. bavljenje poljoprivredom koja ima veliki značaj u ovim prostorima. Prevladava umjereno topla vlažna klima s toplim ljetom (Cfb) (Magaš, 2013). Na području Županije prema zadnjem popisu stanovništva 2021. godine živjelo je 258 026 stanovnika (*Popis stanovništva 2021.*, 2023). Tri

najveća naselja su Osijek (kao središte županije), Đakovo i Našice. U Županiji se nalaze 72 osnovne škole. Grad Osijek je osnivač 20 škola, dok je za ostale 52 osnovne škole osnivač Osječko-baranjska županija. U sastavu matičnih škola još je 105 područnih škola (Osječko-baranjska županija- opći podaci).

Vremenski okvir istraživanja odnosit će se na razdoblje od 2013. do 2024. godine. Za analizu demografskih procesa Osječko-baranjske županije, koristit će se podaci popisa stanovništva od 1857. do 2021. godine, kako bi se vidio tijek kretanja broja stanovnika. Istraživanje je provedeno u kolovozu, rujnu, listopadu, studenom i prosincu 2023. godine.

1.2. Metodologija i izvori podataka

Prilikom pisanja rada korišteni su podaci Državnog zavoda za statistiku, Školskog e-Rudnika Ministarstva znanosti i obrazovanja. Korišteni podaci obrađeni su u tablicama, dijagramima i tematskim kartama. Karte su rađene pomoć GIS alata ArcMap, a tablice i dijagrami u programu MSEXcel. Također, korištene su metode anketiranja i intervjuiranja pojedinih nastavnika geografije u osnovnim školama, koji su iznosili svoje stavove o trenutnom stanju obrazovnog sustava.

2. Ciljevi istraživanja

Cilj ovog diplomskog rada je utvrditi na koji način demografske promjene utječu na zapošljavanje profesora geografije na području Osječko-baranjske županije. Istraživačka pitanja na kojima će se temeljiti ovaj diplomski rad su:

1. Na koji način smanjenje broja učenika utječe na zapošljavanje nastavnika geografije?
2. Na koji način smanjenje broja učenika utječe na razvoj škola u Osječko-baranjskoj županiji?
3. Kakva je perspektiva upisa učenika u osnovne škole u Osječko-baranjskoj županiji u budućnosti?

2.1. Pregled dosadašnjih istraživanja

Brojni autori bave se demografskim pitanjima i problemima koji postoje od početka čovječanstva. Što se tiče odnosa broja upisanih učenika na razvoj mreža osnovnih škola, to je tema koja sve veću važnost dobiva u posljednje vrijeme, iako je zastupljena u manjoj mjeri.

Anđelko Akrap (1999) u svom radu „Vitalna statistika depopulacijskih procesa u Hrvatskoj i županijama“ bavi se problematikom iseljavanja stanovništva s područja Hrvatske tijekom 1960-ih godina prošlog stoljeća, koje je ubrzalo dugogodišnje demografske procese. Iseljavanje je bilo usmjereno prema zapadnoeuropskim zemljama. Taj je slučaj zanimljiv prema popisu stanovništva iz 1971. godine u kojemu je vidljivo da ukupno hrvatsko stanovništvo čine stanovnici u Hrvatskoj (u zemlji) i stanovnici na privremenom radu u inozemstvu. Središnje mjesto u ovome istraživanju zauzima prirodno kretanje ukupnog stanovništva u Hrvatskoj i stanovništva na privremenom radu u inozemstvu. Zanimljivost je ta da je u razdoblju od 1971. do 1991. godine ostvaren prirodni prirast stanovništva koje se nalazilo u inozemstvu. Međutim, taj prirodni prirast uračunat je kao da se dogodio u Hrvatskoj. U razdoblju od 1991. do 1995. godine, rastao je broj rođenih u inozemstvu. Ta brojka se posebno odnosila na stanovništvo županija koje su najviše bile pogođene ratnim razaranjima.

Mislav Matišić i Dane Pejnović (2015) u svom radu „Uzroci i posljedice zaostajanja Istočne Hrvatske u regionalnom razvoju Hrvatske“ bave se zaostajanjem Istočne Hrvatske u recentnom vremenu. Naglasak se stavlja na čimbenike koji su utjecali na zaostalost navedenog područja. Kao glavni čimbenici izdvojeni su Domovinski rat, neodgovarajući model vlasničke pretvorbe i privatizacije u tranzicijskom razdoblju, također i pogoršanje sektorske strukture. Regije Istočne Hrvatske nazivaju *problemska područja*, iz razloga što takvi dijelovi opterećuju razvoj zemlje u cjelini. Također, kao problem iznose ograničenu mogućnost zapošljavanja stanovništva. Problem leži u tome što se mlado i obrazovano stanovništvo iseljava iz Istočne Hrvatske. Također se navodi da je prostor od iznimne strateške važnosti jer raspolaže bogatom resursnom osnovom.

Dražen Živić (2005) u svom istraživanju „Demografski ratni gubici kao determinanta razvoja stanovništva Istočne Hrvatske u razdoblju 1991.- 2001.“ bavi se usporedbom broja stanovnika prema popisima iz 1991. i 2001. godine. Autor iznosi činjenice da je navedeni prostor imao

dugotrajne, duboke i složene demografske procese kroz povijest. Kao najznačajniji čimbenici navode se dva svjetska rata, iseljavanje, *bijela kuga*, pad nataliteta, ruralni egzodus, te Domovinski rat za kojeg se navodi da je najvažniji pokazatelj demografskih gubitaka istočnog područja Hrvatske. Osim zbog rata, na migracije utječu i sve veći ekonomski problemi. Tim problemom, pojavljuje se i poremećaj dobno-spolnog sastava stanovništva.

Dražen Živić (2017) u svome radu „Demografsko izumiranje hrvatskog istoka“ bavi se općim kretanjem stanovništva u trima županijama hrvatskog istoka (Brodsko-posavska, Osječko-baranjska i Vukovarsko-srijemska) u međupopisnom razdoblju od 2001. do 2011. godine. Navodi da natalitet i imigracije čine aktivnu, a mortalitet i emigracije pasivnu demografsku bilancu. Prema istraživanju, donesen je zaključak da je smanjen relativan udio stanovnika istoka u odnosu na Hrvatsku. Također, autor navodi da ljudski i demografski gubici u Domovinskom ratu, nisu imali utjecaj samo na populaciju, već i na društveno-gospodarski razvoj hrvatskog istoka. Istraživanjem je utvrđeno da u međupopisnom razdoblju županije hrvatskog istoka stanovništvo gube prirodnim i mehaničkim putem.

Nenad Pokos (2017) u svome radu „Osnovna demografska obilježja suvremenog iseljavanja iz Hrvatske“, bavi se problemom negativnih trendova demografskog razvoja u Hrvatskoj. Kao glavne čimbenike navodi ukupnu depopulaciju, prirodni pad i intenzivni proces starenja. Naglasak se stavlja na dva iseljenička vala koja su pogodila Hrvatsku 2008. i 2013. godine. Godine 2008. emigracijski val počeo je globalnom ekonomskom krizom, a intenzivirao se ulaskom Hrvatske u članstvo Europske unije 2013. godine. Taj posljednji emigracijski val, ujedno je i najnepovoljniji koji je do sada pogodio Hrvatsku jer se odvija u okolnostima smanjenja rodnošću, prirodnog pada, ukupne depopulacije i ubrzanog starenja stanovništva. Hrvatsko stanovništvo najviše se odselilo u Njemačku, Irsku i Austriju. Autor također iznosi podatak kako je od svih dijelova Hrvatske, najviše iseljenika iz županija koje pripadaju Istočnoj Hrvatskoj. S obzirom da se najviše iseljava mlado stanovništvo, autor tu pojavu naziva *krnji naraštaji*.

Alica Wertheimer- Baletić (2005) u svome radu „Demografija Hrvatske-aktualni demografski procesi“, bavi se problematikom demografskih procesa u Hrvatskoj koji su dugoročni. Procesu koje autorica spominje u radu su: depopulacija, prirodna promjena i migracije, prostorni aspekt depopulacije, neravnomjerni razmještaj stanovništva, te starenje stanovništva. Autorica je rezultate iznosila na temelju popisa stanovništva 2001. godine, stavljajući naglasak na razdoblje

od 1991. do 2001. godine, te je istaknula problematiku koju je Domovinski rat ostavio na prostore Hrvatske.

Krešimir Ivanda (2017) u svome radu „Demografija Hrvatske: stanje i perspektive“, bavi se usporednom demografskih kretanja i slika Hrvatske u odnosu na ostale europske države. Ističe kako se stvara zabluda tvrdnjom *Hrvatska prati europske demografske trendove*. Ovu tvrdnju objašnjava na način kako ne postoji rješenje demografskih problema Hrvatskoj jer isti demografski problemi pogađaju i gospodarski puno razvijenije državne od Hrvatske. Također, osvrće se i na stope fertiliteta određenih europskih država u kojima se jasno prikazuje podatak kako se Hrvatska ima izrazito nisku stopu fertiliteta te se nalazi u skupini država s niskom razinom tzv. zamjenske stope fertiliteta (TFR-a). Osim toga, autor postavlja pitanje zaustavljanja iseljavanja iz Hrvatske nakon ulaska u Europsku uniju.

Ivan Mandić (1992) u svome radu „Demografska strategija istočne Hrvatske“, koji je izašao u Ekonomskom vijesniku, bavi se važnošću kretanja stanovništva. Kao glavne pojmove navodi utjecaje kolonizacije i doseljavanja. Za područje Osijeka autor navodi da je u međupopisnom razdoblju između 1948. i 1971. godine rastao broj stanovnika, dok se nakon 1971. godine rast naglo smanjio. Kao glavne razloge pada broja stanovnika autor navodi prirodna i mehanička kretanja.

Dražen Živić, Nenad Pokos i Ivo Turk (2005) objavili su rad u Hrvatskom geografskom glasniku pod naslovom „Glavni demografski procesi u Hrvatskoj“. U radu se autori bave problematikom demografskih procesa u suvremenom razvoju hrvatskog stanovništva. Navode da se u posljednjih sto godina hrvatsko stanovništvo razvijalo pod utjecajem kontinuiranog i intenzivnog iseljavanja u zapadnu Europu i prekoceanske zemlje.

Dragan Jović (2017) napisao je diplomski rad pod nazivom „Ljudski potencijali u nastavi geografije u osnovnim i srednjim školama Vukovarsko-srijemske i Osječko-baranjske županije“. U svome radu bavi se pitanjem ljudskih potencijala koji određuju kvalitetu i učinkovitost nastave, te brojčanim stanjem učenika u osnovnim i srednjim školama navedenih županija. U radu se autor bavi ljudskim potencijalima, gospodarskom razvijenosti Istočne Hrvatske, smanjenjem broja učenika te statusima i zadovoljstvom nastavnika. Također, autor u svom radu naglasak stavlja na broj učenika i razrednih odjela po školama, dviju navedenih županija.

Biljana Vranković (2017) napisala je doktorski rad pod nazivom „Geografski aspekt razvoja mreže osnovnih škola u Hrvatskoj“. U radu se analiziraju stanja, perspektive i razvoj mreža osnovnih škola. Analiza obuhvaća razvoj mreže osnovnih škola od 1874. godine, pa sve do današnjih dana. Autorica prema obilježjima izdvaja specifična obilježja upisnih područja osnovnih škola u Hrvatskoj te obrazlaže perspektive istih za narednih deset godina. Također se osvrt stavlja i na potrebe nastavnika geografije i na strukturu njihova obrazovanja.

Ružica Vuk (2012) u svom doktorskom radu „Obrazovni resursi i ljudski potencijali u nastavi geografije u osnovnim školama Središnje Hrvatske“ bavi se analizom školskih jedinica i obrazovnih resursa po upisnim područjima i županijama Središnje Hrvatske. U radu se analizira dobno-spolna struktura nastavnika, broj škola u kojima rade, zvanje, ali se posebni osvrt stavlja na strukturu tjednog zaduženja nastavnika tj. njihovu iskorištenost.

Ružica Vuk i Biljana Vranković (2016) napisale su rad „Utjecaj demografskih procesa na organizaciju primarnoga obrazovanja u Splitsko-dalmatinskoj županiji“, u kojemu se bave utjecajem demografskih promjena na organizaciju primarnog obrazovanja u Splitsko-dalmatinskoj županiji. Na temelju analiza podataka, donesen je zaključak u kojemu se navodi da promjene u broju i veličini škola uzrokuju promjene u broju iskorištenosti nastavnika geografije. Vremenski okvir koji obuhvaća ovaj rad odnosi se na razdoblje od 2001. do 2011. godine, uz koji se daje projekcija broja razrednih odjela za 2017./2018. školsku godinu.

Ivo Nejašmić (2008) objavio je knjigu „Hrvatske-demografske analize i studije, u kojoj je prikazao kretanje i promjene broja stanovnika od prvog službenog popisa 1857. do 2011. godine. Prikazao je koji sve čimbenici utječu na kretanje stanovnika, te je naveo da su to: geografski, gospodarski, društveni i politički.

Nikolina Malenica (2019) u svom diplomskom radu „Utjecaj demografskih kretanja na mrežu osnovnih škola Sjevernodalmatinske i Srednjodalmatinske zagore“ bavi se problemom Dalmatinske zagore. Kao temeljne probleme iznosi slabu gospodarsku razvijenost i depopulacijom zahvaćen prostor. Također, bavi se demografskim kretanjem upravnih gradova i općina Sjevernodalmatinske i Srednjodalmatinske zagore te njihov utjecaj na kretanje broja učenika i učitelja na navedenom prostoru.

3. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

3. 1. Demografska obilježja Osječko-baranjske županije

Ivo Nejašmić (1991) u svojoj knjizi „Depopulacija u Hrvatskoj- korijeni, stanje, izgledi“ u kojoj se bavi problemom depopulacije, za koju navodi da je jedna od važnijih populacijsko-naseljskih procesa u Hrvatskoj. S obzirom da je knjiga podijeljena u tri dijela, autor se u trećem dijelu bavi razdobljem od 1948. do 1981. godine, u kojemu razmatra prostorni obuhvat i ostala obilježja demografskog pražnjenja.

Prostor današnje Hrvatske tijekom svoje povijesti bio je pod utjecajem različitih kulturnih i demografskih obilježja, ali također bila u sastavu s drugim državama, kao što su Habsburška Monarhija i SFR Jugoslavija . U tim razdobljima velike su se promjene događale na hrvatskom prostoru, pa se tako to očitivalo i na stanovništvo. Najveći negativan utjecaj na stanovništvo su ostavili ratovi, Prvi i Drugi svjetski rat, te Domovinski rat, čije su posljedice vidljive i današnjih dana, također i posljednja epidemija COVID-19, ali i sve veći broj stanovnika koji se odlučuju na migracije iz matične zemlje, otkako je Hrvatska postala članicom Europske unije.

Negativne posljedice koje je ostavio Prvi svjetski rat osim velikog broja poginulih muškaraca na bojištu, bila je i Španjolska gripa. Nikola Anušić (2015) u svojoj doktorskoj disertaciji „U sjeni Velikog rata. Pandemija španjolske gripe 1918.-1919. u sjevernoj Hrvatskoj“. Rad je podijeljen u dva dijela. U drugom dijelu se daje osvrt na posljedice koje je pandemija ostavila na demografsku sliku Hrvatske tj. na natalitet, nupcijalitet i mortalitet. Na kraju se donosi zaključak kako je 1919. godine područje sjeverne Hrvatske doživjelo oporavak od Prvog svjetskog rata i španjolske gripe. U toj godini započeo je demografski oporavak i rast broja stanovnika, kako autor zaključuje došlo je do povećanja stope fertiliteta.

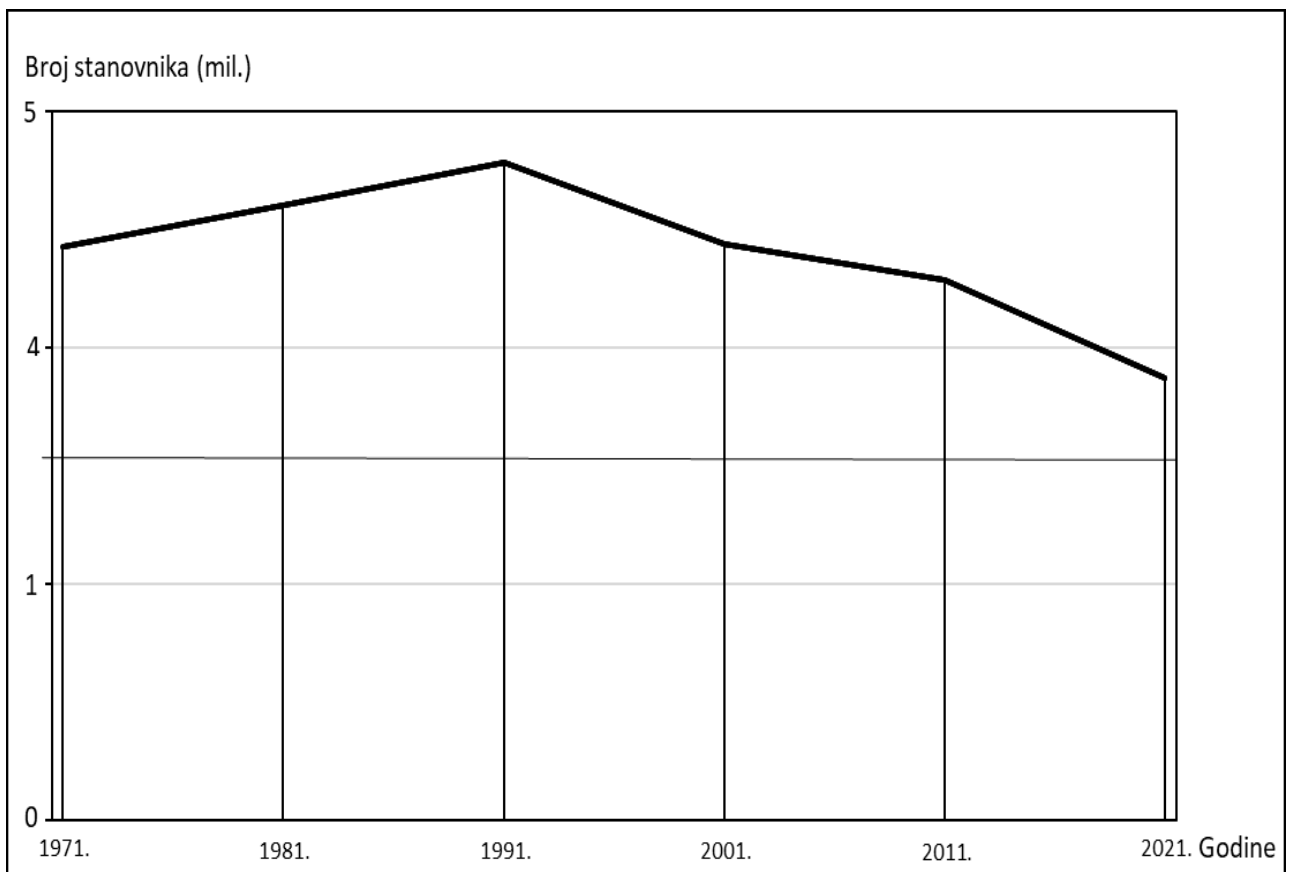
Razdoblje nakon Drugog svjetskog rata ostavilo je velike negativne posljedice na stanovništvo Istočne Hrvatske, ne samo u smislu da je poginuo veliki dio stanovništva, već što je veliki broj stanovnika koji su bili Folksdojčeri protjeran s područja Istočne Hrvatske, konkretno Slavonije, Baranje i Srijema. Uz veliki broj protjeranih i ubijenih, također je veliki broj ljudi preminuo od posljedica bolesti, kao što su tuberkuloza i tifus, te od premorenosti i gladi (Geiger, 2006).

Domovinski rat prouzročio je ne samo demografske, već i gospodarske posljedice koje su obilježile Hrvatsku. Njihov utjecaj bio je toliko značajan da se sve te posljedice mogu preslikati

i u današnje dane, bez obzira što je rat okončan prije gotovo 30 godina. Veliki broj stanovnika s područja Istočne Hrvatske je protjeran, a veliki dio tih ljudi se nikada nisu vratili.

Kao posljednja negativna okolnost koja je zahvatila ne samo Hrvatsku, nego cijeli svijet je epidemija COVID-19 koja je, već sada možemo reći sigurno obilježila 21. stoljeće. Ne samo što je smanjila stope rodosti na svjetskoj razini, već je učinila ogromnu štetu na razini svjetskog gospodarstva.

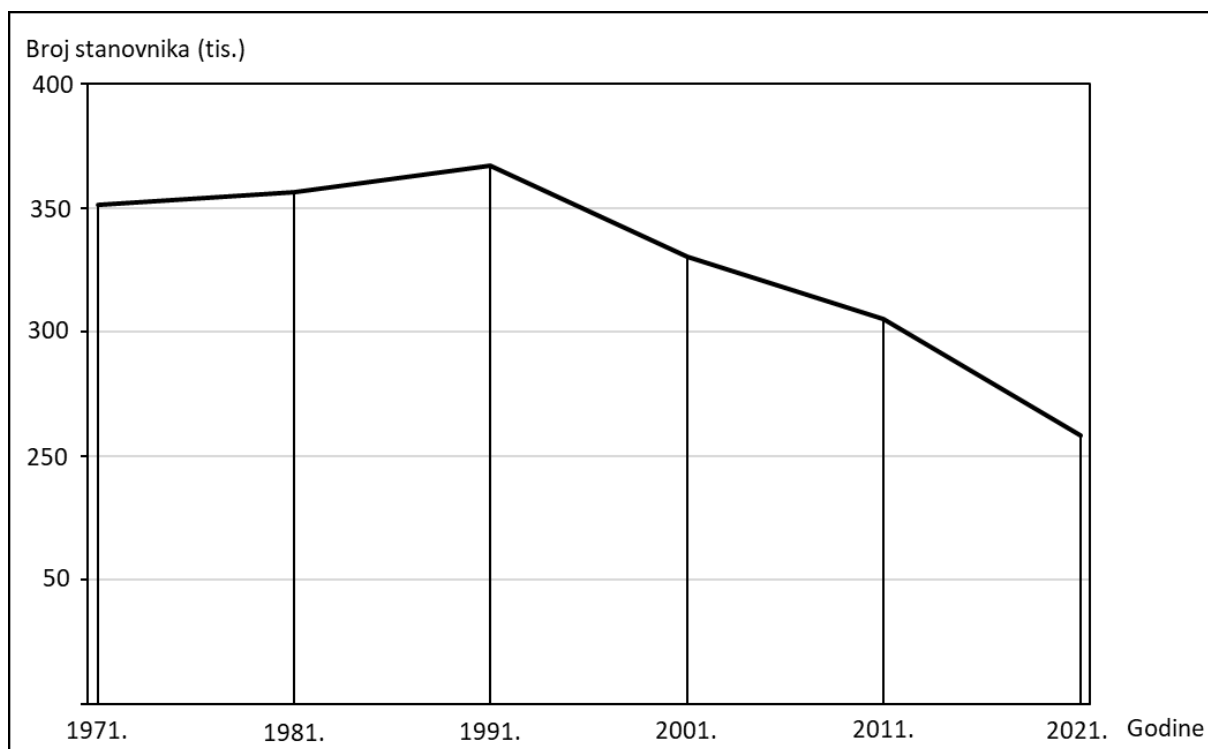

Sl. 1. Kretanje broja stanovnika Hrvatske od 1971. do 2021. godine

Izvor: Broj stanovnika prema narodnosti, popisi od 1971. do 2011.; Popis stanovništva 2021.

Na sl.1. vidimo kretanje broja stanovnika Hrvatske od 1971. do 2021. godine. Iz slike je vidljivo kako broj hrvatskog stanovništva prema provedenim popisima raste od 1971. do 1991. godine, a od 1991. godine, pa do popisa 2021. broj stanovnika konstantno opada. Letić (1987) govori o razdoblju nakon 1964. godine, kada je započelo masovno zapošljavanje jugoslavenskih građana u inozemstvu, koje postalo liberalizirano i provodilo se organizirano do 1973. godine. Iako se nakon toga počinju javljati tzv. povratni tokovi, jasno se može zaključiti da je veliki broj jugoslavenskih građana ostao u inozemstvu. Kao destinacije koje su bile zanimljive

jugoslavenskom stanovništvu bile su Francuska i SR Njemačka (Letić, 1987). Živić (2003) kao glavne probleme takvog trenda, uz sve veći pad nataliteta i porast mortaliteta, navodi problem pitanja braka i obitelji, odnosno obiteljske strukture. Između ostalog, kao vrlo značajne čimbenike navodi i ratna stanja koja su zahvatila područje Hrvatske, ali i kontinuirano iseljavanje.

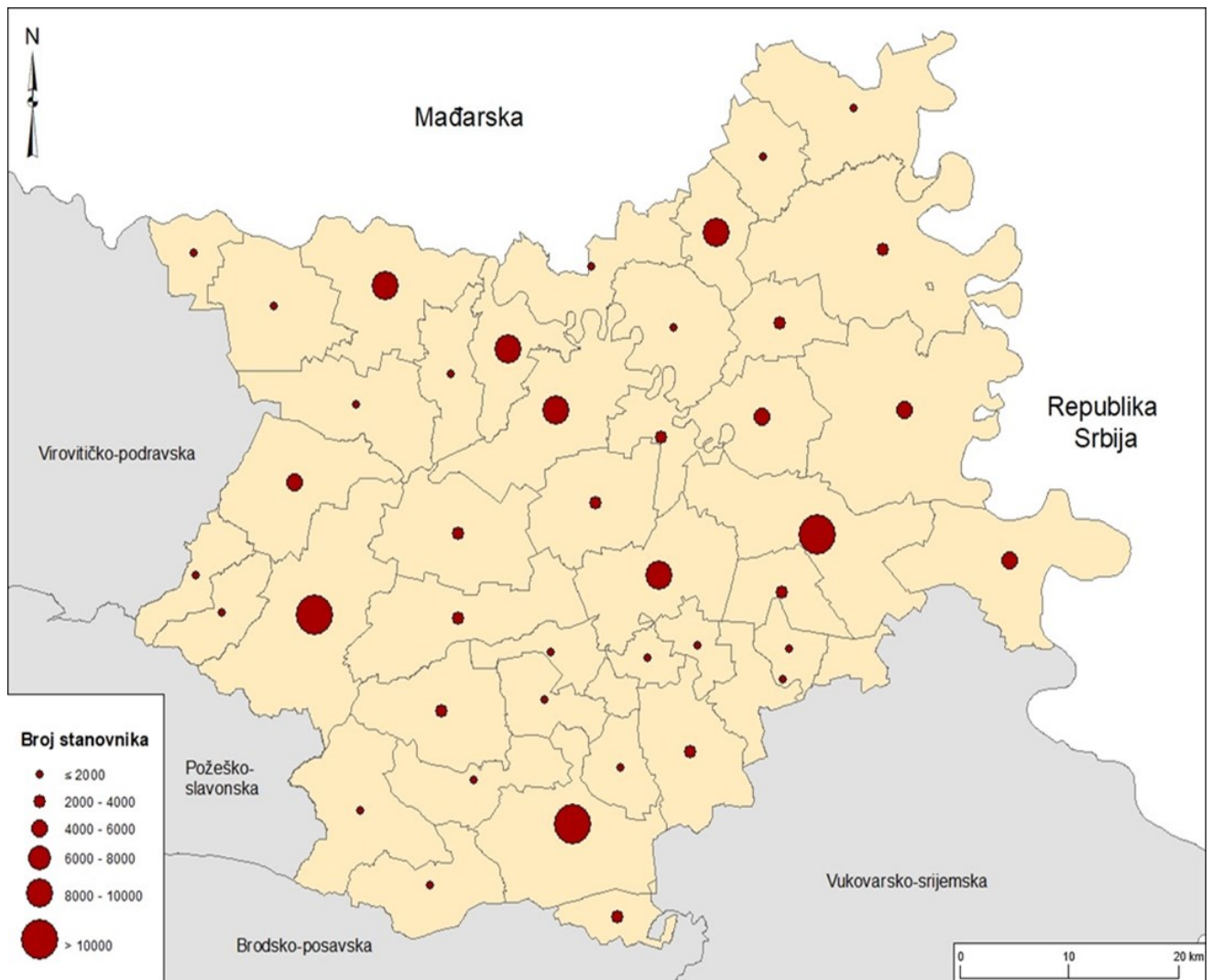

Sl. 2. Kretanje broja stanovnika Osječko-baranjske županije od 1971. do 2021. godine

Izvor: Publikacije Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske od 1971. do 2021. godine

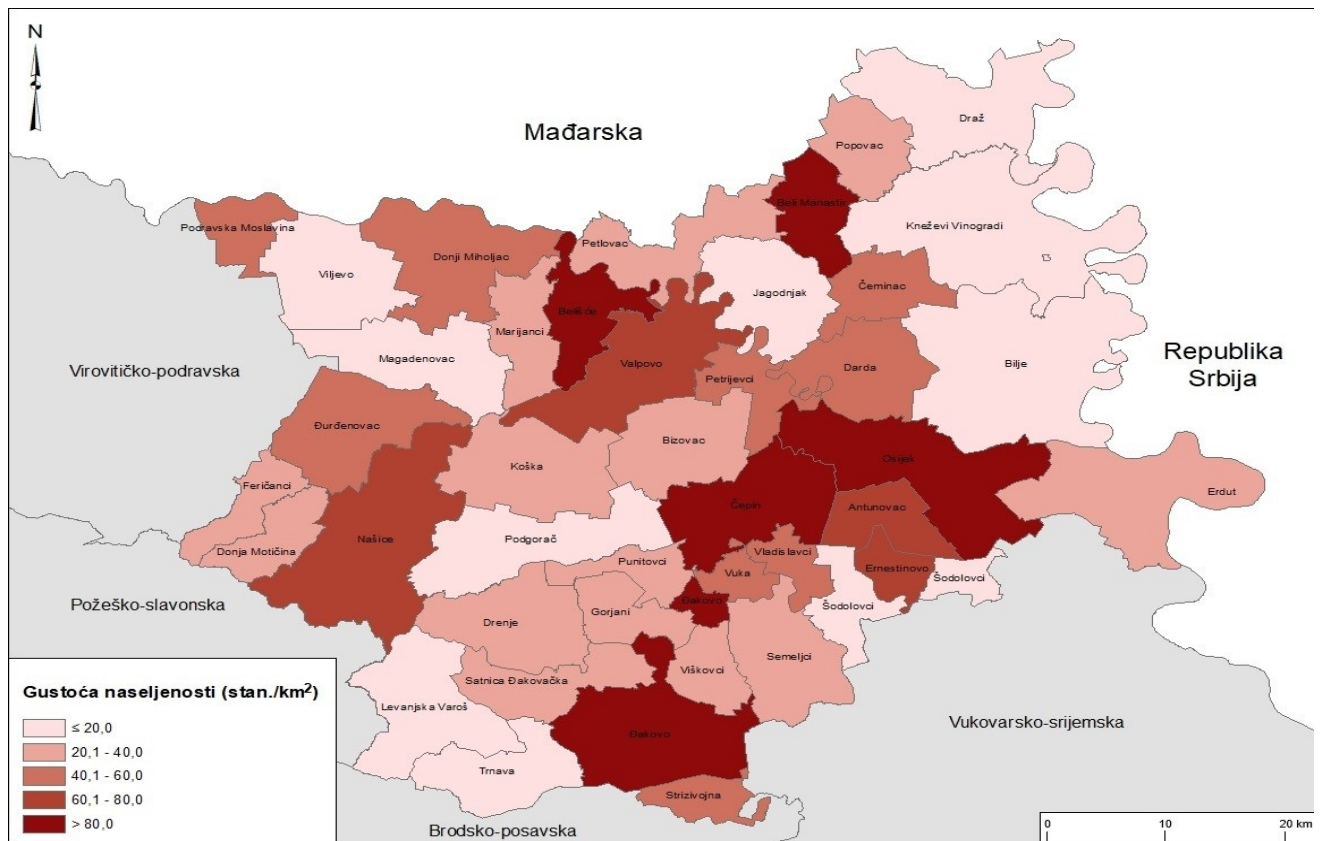
Na sl. 2. vidimo kretanje broja stanovnika Osječko-baranjske županije od 1971. do 2021. godine. Iz prikazanog dijagrama jasno je vidljivo da Osječko-baranjska županija rast broja stanovnika bilježi u razdoblju od 1971. do 1991. godine, u kojoj ujedno doživljava i svoj vrhunac, iako treba uzeti u obzir da je status županije dobila 1993. godine. Do 1991. godine područje Istočne Hrvatske bilježilo je brži i intenzivniji rast broja stanovnika od Hrvatske u cjelini, međutim, povećanju broja stanovnika nije dominantno pridonio porast stope nataliteta, već prostorni razmještaj stanovništva (Živić, 1995 prema Živić, 1996). Kao jedna od prekretnica u smanjenju dinamike broja stanovnika je gospodarski razvoj koji je agrarni prostor doveo do ubrzane industrijalizacije. Zbog utjecaja industrijalizacije dolazi do smanjenja udjela stanovništva koje se bavi poljoprivredom i sve većim ruralnim egzodusom. Jedina pozitivna strana u tom razdoblju je ta što je radni potencijal Istočne Hrvatske do petnaest godina veći od

prosjeaka Hrvatske (Živić, 1996). Za međupopisno razdoblje od 1991. do 2001. godine, kao najvažniji negativni čimbenik koji je doprinio smanjenju broja stanovnika Istočne Hrvatske je Domovinski rat. Krajem 1991. godine oko pola milijuna stanovnika Hrvatske bilo je prisiljeno napustiti svoje domove i emigrirati. Masovni egzodus zahvatio je ruralna područja poput Dalja, Aljmaša, Kijeve, Hrvatske Kostajnice i Erduta (Živić, 2004). Za međupopisno razdoblje od 2001. do 2011. godine, podaci upućuju na ukupnu depopulaciju ili opadajuću opću reprodukciju stanovništva. Na primjeru Osječko-baranjske županije prema popisu stanovništva iz 2001. živjelo je 330 506 stanovnika, dok je 2011. evidentirano 305 032 stanovnika, što donosi apsolutnu promjenu od -25 474 stanovnika (Živić, 2018). Za zadnje međupopisno razdoblje treba uzeti u obzir činjenicu da je Hrvatska od 2013. godine članica Europske unije, te da je time omogućeno zapošljavanje većem broju stanovnika u državama članicama Europske unije. Poticaj tome svakako je bila gospodarska kriza 2008. godine koja je prouzročila veliku nezaposlenost, osobito mladih (Majstorović, 2020). Prema zadnjem popisu stanovništva iz 2021. godine u Osječko-baranjskoj županiji živjelo je 258 026 stanovnika (Državni zavod za statistiku, 2021). Svakako uz činjenicu da sve veći broj stanovnika napušta županiju, treba uzeti u obzir i epidemiju COVID-19 koja je svakako povećala stopu mortaliteta.

Sl.3. Broj stanovnika Osječko-baranjske županije po upravnim gradovima i općinama 2021. godine

Izvor: Rezultati popisa 2021., DSZ

Sl. 4. Gustoća naseljenosti Osječko-baranjske županije po upravnim gradovima i općinama 2021. godine

Izvor: Rezultati popisa 2021., DZS

Prema zadnjem popisu stanovništva iz 2021. godine, dva najveća naselja u županiji su Osijek (75 535 stan.) i Đakovo (16 875 stan.). Što se tiče općina, situacija je nešto drugačija. Općine u Osječko-baranjskoj županiji imaju pretežito manji broj stanovnika u odnosu na gradove. Međutim, u županiji postoje određeni izuzetci, a to je općina Čepin (9733 stan.), koja ima više stanovnika od Belog Manastira, Belišća i Donjeg Miholjca. Prosjek Županije iznosi 6413 stanovnika po jedinici lokalne samouprave. Prema tim podacima zaključuje se da sva naselja koja imaju status grada, broje više stanovnika od prosjeka Županije, dok sve općine, osim Čepina, broje znatno manje stanovnika u odnosu na prosjek. Gledajući gustoću naseljenosti, najveću imaju upravni gradovi Osijek i Đakovo. Najveći problem gustoće i generalno broja stanovnika je područje Baranje i općina Podgorač, Levanjska Varoš i Trnava. Općine Podravska Moslavina, Trnava i Vuka, možemo smatrati kao najugroženije jer svaka od njih ima manje od 1000 stanovnika. Kao uzrok takvoj situaciji može se uzeti u obzir iseljavanje mladog stanovništva, te posljedice koje je ostavio Domovinski rat. Posljedice rata se prvenstveno očituju na području Baranje (sl.3; sl.4).

Tab. 2. Broj živorođene djece i broj umrlih u Osječko-baranjskoj županiji od 2017. do 2022. godine

Godina	Broj živorođene djece	Broj umrlih
2017.	2378	3897
2018.	2339	3886
2019.	2217	3839
2020.	2317	4425
2021.	2352	4619
2022.	2153	4069

Izvor: Državni zavod za statistiku, 2023.

Iz tablice 2. vidljivi su podaci o broju rođene djece i broju umrlih osoba od 2017. do 2022. godine. Iz priloženog je vidljivo da je 2022. godine rođeno najmanje djece u Osječko-baranjskoj županiji, dok je broj umrlih drugi najveći unazad šest godina. Prema prikazanim podacima u zadnjih šest godina, jasno je vidljivo da se svake godine u prosjeku rađa od 1500 do 2000 djece manje u odnosu na broj umrlih.

3.2. Mreža osnovnih škola

Način osnivanja, status, upisna područja i drugi elementi djelovanja osnovnih i srednjih škola regulirani su „Odlukom o donošenju Mreže osnovnih i srednjih škola, učeničkih domova i programa obrazovanja (NN 70/2011).“ Ovu odredbu donijela je Vlada Republike Hrvatske 2011. godine. Odlukom se utvrđuje koje školske ustanove obavljaju djelatnosti odgoja i obrazovanja, sa svim svojim objektima u kojima se provodi odgoj i obrazovanje, te programi obrazovanja koje školske ustanove ostvaruju, uključujući i posebne programe za učenike s teškoćama (NN 70/2011). U odluci su navedene postojeće školske ustanove (osnovne škole, osnovne i srednje škole s nastavom na jeziku i pismu nacionalnih manjina, škole za odgoj i obrazovanje djece s teškoćama, gimnazije, strukovne i umjetničke škole, te učenički domovi) i područja na kojima se mogu osnovati nove školske ustanove ili uvesti novi obrazovni programi. U slučaju promjena okolnosti koje predstavljaju elemente za izradu mreže, kao što su naseljenost područja na kojem djeluju školske ustanove, broj djece i demografska projekcija, geografski položaj, povijesno-kulturna viđenja školstva u regiji, udaljenost školskih ustanova i potrebe tržišta rada. Cilj izrade novoga prijedloga mreže je uspostava racionalne mreže osnovnih škola i programa odgoja i obrazovanja, koje će biti dostupne učenicima, usmjerene na opće dobro svih sudionika i društva u cjelini, kako bi se poboljšala kvaliteta obrazovanja u funkciji kulture življenja i demokratskih načela te osiguralo pravo na obrazovanje za sve (NN 70/2011). Sukladno strateškim ciljevima Vlade Republike Hrvatske mrežom se utvrđuju sadržaji koji trebaju pridonijeti razvoju kvalitetnijega, dostupnijeg, prilagodljivijeg i učinkovitijeg sustava obrazovanja radi stvaranja intelektualnoga i radnoga ljudskog kapitala kao ključnog bogatstva hrvatske države (NN 70/2011).

Mrežom osnovnoškolskih ustanova utvrđuju se osnovnoškolske ustanove koje obavljaju djelatnost odgoja i obrazovanja na području za koje se mreža utvrđuje. Mreža osnovnih škola ustrojava se na način da zadovoljava iskazane potrebe utvrđene sustavnim praćenjem i predviđanjem demografskih, gospodarskih i urbanističkih kretanja na području Županije, udovoljava zahtjevima dostupnosti i racionalnog ustroja upisnih područja, te ispunjava uvjete i mjerila propisana Državnim pedagoškim standardom osnovnoškolskog sustava odgoja i obrazovanja (»Narodne novine« br. 63/2008 i 90/2010) (NN 70/2011). Idejom mreže osnovnih škola nije predviđeno ukidanje osnovnih škola, međutim iskazana je potreba osnivača za osnivanjem novih osnovnih škola i programa, također su moguće i promjene osnivačkih prava i statusne promjene područnih škola koje mogu donositi osnivači u skladu s propisima.

Osnivači osnovnih škola su Vlada Republike Hrvatske, županije, upravni gradovi i općine, te druge pravne i fizičke osobe. Ako se osnovna škola nalazi na teritoriju upravnog grada onda je taj grad njezin osnivač, a ako se škola nalazi u nekoj općini onda je osnivač županija u kojoj se ta općina nalazi (NN 70/2011). Iako u Županiji sedam naselja ima status upranog grada, samo Grad Osijek prema „Odluci o donošenju Mreže osnovnih i srednjih škola, učeničkih domova i programa obrazovanja“ ima odobrenje da bude osnivač (NN 70/2011).

U Osječko-baranjskoj županiji početkom 2024. godine postoji sedam upravnih gradova i 35 općina. Status upravnoga grada imaju Osijek kao centar županije i jedan od makroregionalnih centara u Hrvatskoj, Đakovo, Našice, Beli Manastir, kao glavno urbano i gospodarsko središte hrvatskog dijela Baranje, Vapovo i Bilišće koji kao subregionalni centri gravitiraju Osijeku i Donji Miholjac. Na području Osječko-baranjske županije postoji 70 osnovni škola, koje nastavu izvode prema redovnom planu i programu, od kojih je 20 osnivač Grad Osijek, te 50 osnovnih škola čiji je osnivač Osječko-baranjska županija. U sastavu matičnih škola još je 107 područnih škola. U Osijeku se nalazi Centar za odgoj i obrazovanje „Ivan Štark“, odgojno-obrazovna ustanova koja je namijenjena djeci i odraslim osobama koje imaju lakše, umjerene i teške intelektualne teškoće, te izražene poteškoće u razvoju. Struktura polaznika centra neprestano se mijenja s obzirom da sve više učenika s intelektualnim poteškoćama i teškoćama u razvoju upisuju u redovne škole. U zadnje vrijeme u centar se upisuju sve više učenika izuzetno teških slučajeva intelektualnog razvoja. S obzirom da se program centra značajno razlikuje u odnosu na ostale osnovne škole u županiji, on neće biti uključen u istraživački proces. Također u istraživački proces neće biti uključena Osnovna glazbena škola „Kontesa Dora“ u Našicama jer se programu škole isključivo navodi teoretsko i praktično glazbeno obrazovanje. Prosvjetno-kulturni centar Mađara u Republici Hrvatskoj, Centar za autizam i Waldorfska škola, koji se nalaze u Osijeku, također neće biti uključeni u proces istraživanja.

Tab.3. Učenci i razredni odjeli te njihova promjena po osnovnim školama Osječko-baranjske županije 2013./2014. i 2023./2024. školske godine

Redni broj	Osnovna škola	Sjedište škole	2013./2014.		2023./2024.		Promjena broja učenika (%)	Promjena razrednih odjela (%)
			Učenci	Razredni odjeli	Učenci	Razredni odjeli		
1.	August Šenoa	Osijek	276	16	203	12	-26,5	-25,0
2.	Dobriša Cesarić	Osijek	370	16	307	16	-17,0	0,0
3.	Mladost	Osijek	483	22	489	22	1,2	0,0
4.	Sv. Ane	Osijek	198	15	348	17	75,8	13,3
5.	Franje Krežme	Osijek	340	16	294	16	-13,5	0,0
6.	Antuna Mihanovića	Osijek	403	19	342	17	-15,1	-10,5
7.	Vladimira Becića	Osijek	351	16	302	17	-14,0	6,3
8.	Frana Krste Frankopana	Osijek	532	24	483	24	-9,2	0,0
9.	Vijenac	Osijek	213	15	209	15	-1,9	0,0
10.	Ljudevita Gaja	Osijek	529	32	371	27	-29,9	-15,6
11.	Jagode Truhelke	Osijek	440	22	436	23	-0,9	4,6
12.	Grigor Vitez	Osijek	306	15	300	16	-2,0	6,7
13.	Tin Ujević	Osijek	581	27	387	20	-33,4	-25,9
14.	Tenja	Tenja	697	35	509	31	-27,0	-11,4
15.	Josipovac	Josipovac	241	16	242	16	0,4	0,0
16.	Višnjevac	Višnjevac	618	26	500	24	-19,1	-7,7
17.	Ivana Filipovića	Osijek	497	23	497	23	0,0	0,0

18.	Retfala	Osijek	604	27	545	25	-9,8	-7,4
19.	Cvjetno ¹	Briješće	-	-	251	14	-	-
20.	Bijelo Brdo	Bijelo Brdo	130	8	77	8	-40,8	0,0
21.	Antunovac	Antunovac	367	18	286	16	-22,0	-11,1
22.	Ernestinovo	Ernestinovo	134	11	128	11	-4,5	0,0
23.	Šećerana	Šećerana	301	35	233	27	-22,6	-22,9
24.	Dr. Franjo Tuđman	Beli Manastir	556	36	436	32	-21,6	-11,1
25.	August Harambašić	Donji Miholjac	539	46	556	43	3,2	-6,5
26.	Hrvatski sokol	Podgajci Podravski	181	12	168	13	-7,2	8,3
27.	Budrovci	Budrovci	133	10	130	10	-2,3	0,0
28.	Ivan Goran Kovačić	Đakovo	668	32	456	24	-31,7	-25,0
29.	Vladimir Nazor	Đakovo	590	37	553	36	-6,3	-2,7
30.	Josipa Antuna Ćolnīća	Đakovo	816	44	487	31	-40,3	-22,7
31.	Đakovački selci	Selci Đakovački	201	11	125	9	-37,8	-18,2
32.	Matija Gubec	Piškorevci	216	13	125	9	-42,1	-30,8
33.	Ivana Kukuljevića	Belišće	814	50	607	37	-25,4	-26,0
34.	Bilje	Bilje	380	17	277	16	-27,1	-5,9
35.	Lug	Lug	84	15	72	13	-14,2	-13,3
36.	Bratoljuba Klaića	Bizovac	327	21	258	20	-21,1	-4,8
37.	Matija Gubec	Čeminac	164	11	112	10	-31,7	-9,1
38.	Vladimir Nazor	Čepin	611	35	495	30	-19,0	-14,3

¹ 2013./2014. Područna škola OŠ Vladimir Nazor u Čepinu

39.	Miroslava Krlže	Čepin	434	20	387	20	-10,8	0,0
40.	Milka Cepelića	Vuka	176	12	119	11	-32,4	-8,3
41.	Darda	Darda	529	32	371	32	-29,9	0,0
42.	Vladimira Nazora	Feričanci	285	17	235	17	-17,5	0,0
43.	Draž	Draž	146	15	94	14	-35,6	-6,7
44.	Drenje	Drenje	251	24	164	19	-34,7	-20,8
45.	Josipa Jurja Strossmayera	Đurđenovac	543	41	385	31	-29,1	-24,4
46.	Dalj	Dalj	327	23	225	21	-31,2	-8,7
47.	Gorjani	Gorjani	125	10	80	11	-36,0	10,0
48.	Jagodnjak	Jagodnjak	180	20	152	22	-15,6	10,0
49.	Kneževi Vinogradi	Kneževi Vinogradi	268	17	203	19	-24,3	11,8
50.	Zmajevac	Zmajevac	115	17	82	19	-28,7	11,8
51.	Ivane Brlić Mažuranić	Koška	294	19	176	21	-40,1	10,5
52.	Silvije Strahimir Kranjčević	Levanjska Varoš	94	8	42	7	-55,3	-12,5
53.	Matija Gubec	Magadenovac	337	25	269	26	-20,8	4,0
54.	Dore Pejačević	Našice	601	30	546	31	-9,2	3,3
55.	Kralja Tomislava	Našice	643	36	573	41	-10,9	13,9
56.	Ivana Brnjika Slovaka	Jelisavac	194	13	146	11	-24,7	-15,4
57.	Petrijevci	Petrijevci	230	13	162	13	-29,6	0,0
58.	Hinka Juhna	Podgorač	257	19	209	20	-18,7	5,3
59.	Popovac	Popovac	152	16	83	14	-45,4	-12,5
60.	Josip Kozarac	Josipovac Punitovački	172	14	116	14	-32,6	0,0

61.	Satnica ² Đakovačka	Satnica Đakovačka	-	-	163	11	-	-
62.	Josipa Kozarca	Semeljci	445	32	306	31	-31,2	-3,1
63.	Ivana Brlić Mažuranić	Strizivojna	269	19	186	14	-30,9	-26,3
64.	Josipa Jurja Strossmayera	Trnava	125	13	94	11	-24,8	-15,4
65.	Matije Petra Katančića	Valpovo	809	43	688	41	-15	-4,7
66.	Ladimirevci	Ladimirevci	310	24	254	22	-18,1	-8,3
67.	Ante Starčevića	Viljevo	242	21	156	18	-35,5	-14,3
68.	Ivana Tišova	Viškovci	126	8	55	8	-56,4	0,0
69.	Mate Lovraka	Vladislavci	154	8	114	8	-26,0	0,0
70.	Laslovo	Laslovo	118	8	85	8	-28,0	0,0
		Ukupno	23889	1461	19076	1362	-20,2	-6,8

Izvor: Školski e-Rudnik, 2023.

Iako je u prethodnom dijelu najavljeno da se na području upravnoga grada Osijeka nalazi 20 osnovnih škola koje izvode redoviti program, u tablici 3. navedeno je 19. Razlog tome je taj što navedene škole imaju status matičnih škola, dok škola u naselju Klisa, koje je u sastavu grada Osijeka, ima područnu školu koja pripada OŠ Bobota, koja se nalazi u Vukovarsko-srijemskoj županiji. Tri škole imaju po jedan područni odjel. To su OŠ Ljudevita Gaja, koja svoj područni odjel ima u Sarvašu, OŠ Bobota, čiji je osnivač Vukovarsko-srijemska županija ima područni odjel u Klisi, koja je u sastavu grada Osijeka, te OŠ Tenja koja svoj područni odjel ima u Silašu (*Školski e-rudnik*, 2023). Na području upravnoga grada Đakova nalazi se šest matičnih i šest područnih škola. OŠ Vladimir Nazor i OŠ Josipa Antuna Čolnića imaju po dva područna odjela na području Grada. OŠ Matija Gubec u Piškorevcima ima jedan područni odjel u Novim Perkovicima. Na području upravnoga grada Belog Manastira OŠ Šećerana ima pet područnih odjela u Baranjskom Petrovom Selu, Branjinom Vrh, Petlovcu, Luču i Torjancima. Područni odjel u Branjinom Vrh pripada gradu Belom Manastiru, dok ostali područni odjeli pripadaju

² OŠ nije postojala do 2013. godine

općini Petlovac. OŠ Ivana Kukuljevića u Bелиšću ima tri područna odjela. To su područni odjeli u Bocanjevcima, Vinogradcu i Veliškovcima. OŠ Matije Petra Katančića u Valpovu ima dva područna odjela u Šagu i Nardu, dok OŠ Ladimirevci koja pripada pod grad Valpovo također ima dva područna odjela u Harkanovcima i Ivanovcima.

Na području Grada Našice nalaze se tri matične škole. OŠ Dore Pejačević ima jedan područni odjel u Vukojevcima. OŠ Kralja Tomislava ima tri područna odjela u naseljima Markovac Našički, Gradac Našički i Velimirovcu. U naselju Jelisavac, koji pripada gradu Našice, OŠ Ivana Brnjika Slovaka ima jedno područni odjel u Lađanskom. Na području Grada Donjeg Miholjca postoje dvije matične škole. Prva je OŠ August Harambašić u Donjem Miholjcu koja ima jedan područni odjel u Rakitovici, a OŠ Hrvatski Sokol u Podgajcima Podravskim ima tri područna odjela u naseljima Miholjački Poreč, Golinci i Radikovci (*Školski e-Rudnik*, 2023).

U općinama Osječko-baranjske županije djeluje 35 matičnih škola, s 82 područne škole koje su osnovane pod okriljem Županije i škole koje je osnovala Županija, kao i neke područne škole koje su osnovali upravni gradovi, imaju svoje područne odjele. Broj područnih škola kreće se između jedan i sedam. Gotovo sve općine imaju matične škole, izuzev općina Marijanci, Petlovac i Podravska Moslavina, dok područne odjele nemaju općine Ernestinovo i Vladislavci (*Školski e- Rudnik*, 2023).

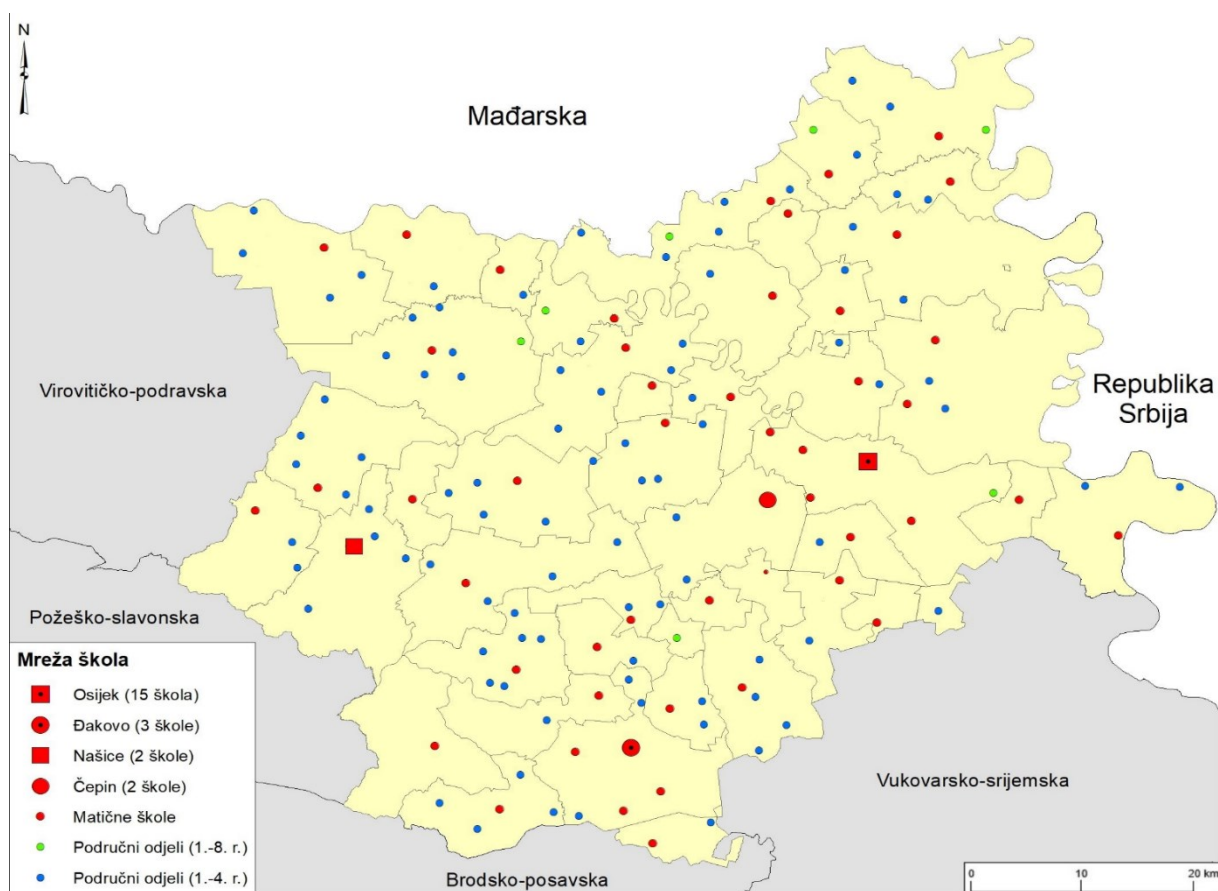
Prema podacima Školskog e-Rudnika (2023) Ministarstva znanosti i obrazovanja u školskoj godini 2023./2024. evidentirano je 19085 učenika u osnovnim školama raspoređenih u 1364 razrednih odjela. Prosjek svakog razrednog odjela prema evidentiranim podacima iznosi 14 (13,99) učenika. Školske godine 2013./2014. evidentirano je 23793 učenika, raspoređenih po 1479 razrednih odjela. Prosjek svakog razrednog odjela te školske godine bio je 16 (16,08) učenika po razrednom odjelu (tab.3).

Prema prikazanim podacima iz školske godine 2013./2014., pet škola s najvećim brojem učenika bile su OŠ Matije Petra Katančića u Valpovu, OŠ Ivan Goran Kovačić i OŠ Josipa Antuna Čolnića u Đakovu, OŠ Kralja Tomislava u Našicama i OŠ Tenja u Tenji. Škole koje su imale najmanji broj učenika su OŠ Silvije Strahimir Kranjčević u Levanjskoj Varoši, OŠ Lug, OŠ Zmajevac i OŠ Gorjani. Kada se uspoređi ukupan broj učenika po svim osnovnim školama u županiji za školsku godinu 2013./2014. i 2023./2024., dolazi se do zaključka da su gotovo sve škole osim OŠ Sv. Ane, OŠ Mladost, OŠ Josipovac, OŠ Ivana Filipovića i OŠ August Harambašić imale pad broja učenika. Najveći pad broja učenika bilježi OŠ Ivana Tišova u

Viškovicima, koja je u razdoblju od školske godine 2013./2014. do 2023./2024. izgubila 71 učenika (56,35 %). Uz OŠ Ivana Tišova, škola koja je također izgubila više od polovice broja učenika u desetogodišnjem razdoblju je OŠ Silvije Strahimir Kranjčević u Levanjskoj Varoši (55,32 %). Međutim, treba spomenuti i pozitivnu stranu koja se dogodila u navedenom desetogodišnjem razdoblju, a to je da su osnovane dvije škole. To su OŠ Cvjetno u Brijesću i OŠ Satnica Đakovačka u Satnici Đakovačkoj. Škola u Brijesću, od 1984. godine bila je Područna škola OŠ Vladimir Nazor u Čepinu, te je bila namijenjena učenicima razredne nastave. Godine 2019. započela je rekonstrukcija škole, a Grad Osijek postao je osnivačem škole, koja je samostalnost dobila 1. travnja 2021. godine (OŠ Cvjetno, 2024). OŠ Satnica Đakovačka osnovana je 2013. godine pod okriljem Osječko-baranjske županije.

Nakon analize matičnih škola, treba se osvrnuti i na njihove područne odjele. Osnovne škole mogu imati veliki broj područnih odjela. U županiji trenutni broj područnih škola iznosi 107. Također, uz navedenu brojku treba razmotriti kakva je situacija s brojem učenika i razrednih odjela u područnim školama. Školske godine 2013./2014. bilo je evidentirano 109 područnih škola, što znači da se taj broj smanjio za dvije područne škole. Škole koje su imale najveći broj područnih škola su OŠ Matija Gubec u Magadenovcu, koja ima osam područnih odjela i jednu područnu školu, OŠ Drenje koja ima sedam područnih odjela, OŠ Josipa Jurja Strossmayera u Đurđenovcu ima šest područnih odjela, OŠ Ivane Brlić Mažuranić u Koški i OŠ Šećerana imaju po pet područnih odjela, OŠ Bratoljuba Klaića u Bizovcu, OŠ Matija Gubec u Magadenovcu i OŠ Josipa Jurja Strossmayera u Trnavi po četiri područna odjela (*Školski e-Rudnik*, 2024). Područne škole koje su prestale djelovati kao takve su područni odjeli OŠ Vladimir Nazor u Brijesću, koja je promijenila ime u OŠ Cvjetno i stekla status matične škole od 2021. godine i OŠ Josipa Antuna Čolnića u Đakovu koja je izgubila područni odjel u Satnici Đakovačkoj jer je stekla status matične škole, te joj je pripojen područni odjel u Gašincima koji je također pripadao OŠ Josipa Antuna Čolnića. Također se treba osvrnuti na pojedine područne škole koje su imale smanjenje broja učenika ili neznatan porast, ali povećanje broja razrednih odjela. Kao primjer se može uzeti PŠ Grabovac, koja je u školskoj godini 2013./2014. imala 26 učenika u dva razredna odjela, a školske godine 2023./2024. ima 25 učenika raspodijeljena u tri razredna odjela. Razlika koja se pojavila u desetogodišnjem razdoblju je ta što je školske godine 2023./2024. registriran jedan učenik s poteškoćama koji pohađa nastavu po redovnom programu uz individualiziran pristup. PŠ Kuševac u desetogodišnjem razdoblju doživjela je porast broja učenika i porast broja razrednih odjela. Školske godine 2013./2014. imala je 28 učenika raspodijeljena u dva razredna odjela, a školske godine 2023./2024. ima 38 učenika u

četiri razredna odjela. Školske godine 2013./2014. nije bilo učenika s poteškoćama, dok su 2023./2024. evidentirana dva. PŠ Gašinci je školske godine 2013./2014. imala 26 učenika u dva razredna odjela, uz jednog učenika s teškoćama. Školske godine 2023./2024. ima 23 učenika raspodijeljena u tri razredna odjela, uz troje učenika koji su evidentirani kao učenici s teškoćama. PŠ Klokočevci školske godine 2013./2014. imala je 15 učenika raspodijeljenih u dva razredna odjela, bez učenika s teškoćama, a školske godine 2023./2024. ima 26 učenika u tri razredna odjela, uključujući troje učenika s poteškoćama.

Sl. 5. Mreža osnovnih škola Osječko-baranjske županije 2023. godine

Izvor: Godišnji planovi i programi rada osnovnih škola, 2023

Na slici 5. vidljiva je mreža škola u Osječko-baranjskoj županiji. U naselju Osijek nalazi se 15 osnovnih škola, uz četiri matične škole u naseljima Višnjevac, Josipovac, Tenja i Briješće, koje su u sastavu upravnoga grada Osijeka. OŠ Ljudevita Gaja ima područnu školu u Sarvašu, od prvog do osmog razreda, dok OŠ Tenja ima svoj područni odjel u Silašu, od prvog do četvrtog razreda, koji se nalazi u općini Šodolovci. Ostale škole nemaju područne odjele. U naselju Đakovo nalaze se tri osnovne škole, OŠ Ivan Goran Kovačić, koja nema područni odjela, OŠ

Vladimir Nazor ima dva područna odjela od prvog do četvrtog razreda i OŠ Josipa Antuna Čolnića koja ima dva područna odjela, od prvog do četvrtog razreda u Kuševcu, te od prvog do osmog razreda u Širokom Polju. OŠ Budrovci, koja se nalazi u istoimenom naselju, koje je u sastavu grada Đakova ima jedan područni odjel u Đurđancima. U naselju Našice nalaze se OŠ Dore Pejačević koja ima jedna područni odjel u Vukojevcima i OŠ Kralja Tomislava koja ima tri područna odjela. U općini Čepin nalaze se OŠ Miroslava Krleže i OŠ Vladimir Nazor koja područni odjel ima u Čepinskim Martincima (*Školski e-Rudnik*, 2024).

U općinama Osječko-baranjske županije djeluje 50 osnovnih škola kojima je osnivač županija. Dvije osnovne škole nemaju svoje područne odjele (OŠ Silvije Strahimir Kranjčević u Levanjskoj Varoši i OŠ Mate Lovraka u Vladislavcima). Općine Donja Motičina, Marijanci, Petlovac i Podravska Moslavina nemaju matične škole već samo područne odjele.

Potrebno je obratiti pozornost na smanjenje broja razrednih odjela matičnih škola u županiji. Škole koje su izgubile najveći broj razrednih odjela su: OŠ Ljudevita Gaja u Osijeku, OŠ Vladimir Nazor u Čepinu, OŠ Drenje i OŠ Ivane Brlić Mažuranić u Strizivojni, koje su u desetogodišnjem razdoblju izgubile pet razrednih odjela. OŠ Tin Ujević u Osijeku izgubila je sedam razrednih odjela, OŠ Šećerana i OŠ Ivana Gorana Kovačića u Đakovu izgubile su osam razrednih odjela, OŠ Josipa Jurja Strossmayera u Đurđenovcu izgubila je 10 razrednih odjela, OŠ Ivana Kukuljevića u Belišću i OŠ Josipa Antuna Čolnića u Đakovu izgubile su 13 razrednih odjela (tab. 3; *Školski e-Rudnik*, 2024).

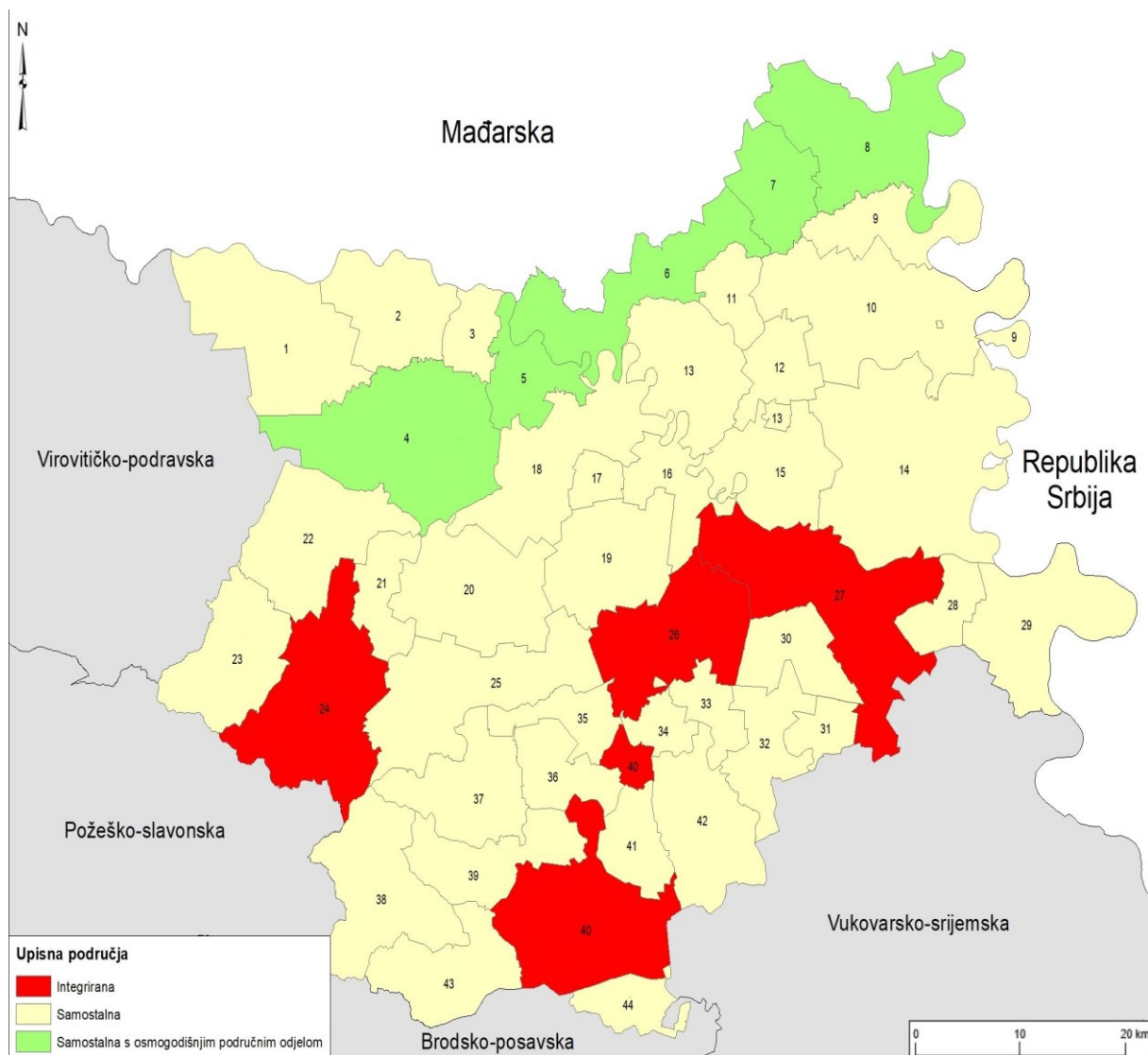
Iz perspektive učitelja i/ili nastavnika geografije u školama koje su izgubile po pet razrednih odjela, to je smanjenje za pola tjedne norme neposrednog rada, dok škole u kojima se broj razrednih odjela smanjio za 10 i više, jedan geograf predstavlja tehnološki višak zbog potpunog gubitka tjedne norme neposrednog odgojno-obrazovnog rada.

2.3. Upisna područja

Prema „Državnom pedagoškom standardu osnovnoškolskog sustava odgoja i obrazovanja (NN 63/2008)“ upisno područje je: „područje s kojega učenici koji na njemu imaju prijavljeno prebivalište, odnosno boravište imaju pravo pohađati određenu školu, odnosno ustanovu koja obavlja osnovnoškolsku djelatnost“ (NN 63/2008). Utvrđuje se za svaku osnovnoškolsku ustanovu i uključuje sve podružnice i objekte ustanove. Također je moguće utvrditi zajedničko upisno područje za dvije osnovnoškolske ustanove istog osnivača čija upisna područja graniče i to ujedinenjem cjelokupnih ili dijelova tih upisnih područja, ukoliko se na temelju demografskih podataka o budućem broju školskih obveznika, odnosno na temelju broja upisanih učenika, utvrdi da bi se ravnomjernim rasporedom učenika racionalnije iskoristili kapaciteti obiju ustanova, odnosno omogućio rad u jednoj smjeni. Pravo roditelja, odnosno skrbnika da školskog obveznika upiše u školu kojoj po upisnom području ne pripada ograničeno je mogućnostima pojedine škole. Upisom djece iz drugih upisnih područja ne smije se narušiti optimalni ustroj rada škole i ne smije se onemogućiti upis obveznicima koji pripadaju upisnome području škole.

U Osječko-baranjskoj županiji postoji 70 matičnih osnovnih škola sa svojim upisnim područjima. Upisna područja županije pokrivaju 262 naselja. Matične se škole nalaze u 51 naselju, od kojih 36 ima status upravnog grada ili općine, što čini 70,59 % u odnosu na sva naselja matičnih škola u županiji. Naselja u kojima se nalaze matične škole čine 19,39 % svih naselja u županiji. U Osječko-baranjskoj županiji nalazi se 49 upisnih područja.

Sl. 6. Upisna područja osnovnih škola Osječko-baranjske županije 2023. godine

Izvor: Godišnji planovi i programi rada osnovnih škola, 2023

Prvo integrirano područje koje će se obraditi u ovom poglavlju čine Osijek (27) i okolna mjesta. Upisno područje OŠ Svete Ane i OŠ Franje Krežme obuhvaća gradsku četvrt Gornji grad. Upisno područje OŠ Antuna Mihanovića uključuje gradske četvrti Gornji grad i Tvrđa. Upisno područje OŠ Vladimira Becića obuhvaća gradsku četvrt Gornji grad, a upisna područja OŠ Mladost i OŠ Fran Krsto Frankopan područja gradske četvrti Novi grad, s tim da OŠ Mladost pokriva uključuje cijelo naselje Sjenjak. Upisno područje OŠ Vijenac čini gradska četvrt Tvrđa, upisno područje OŠ Ljudevita gradska četvrt Donji grad te prigradska naselja Sarvaš i Nemetin. Upisno područje OŠ Jagode Truhelke obuhvaća gradsku četvrt Donji grad, dok gradska četvrt Jug II čini upisno područje OŠ Grigor Vitez i OŠ Tin Ujević. Upisno područje OŠ Tenja uključuje prigradsko naselje Tenja, naselje Silaš i naselje Čelije koje pripada Vukovarsko-

srijemskoj županiji. Industrijska četvrt predstavlja upisno područje OŠ Dobriše Cesarića, a upisno područje OŠ August Šenoa obuhvaća gradske četvrti Industrijska četvrt, prigradsko naselje Brijest, Južno i Zapadno predgrađe, Vatrogasno i Stadionsko naselje koja pripadaju gradskoj četvrti Novi grad. Gradska četvrt Retfala upisno je područje dviju osnovnih škola, OŠ Ivan Filipović i OŠ Retfala dok upisno područje OŠ Višnjevac uključuje prigradsko naselje Višnjevac i Župu sv. Luke koja pripada Josipovcu. Prigradsko naselje Josipovac predstavlja upisno područje OŠ Josipovac, a upisno područje OŠ Cvjetno obuhvaća područje Osijeka, Briješća i Livine (sl. 6).

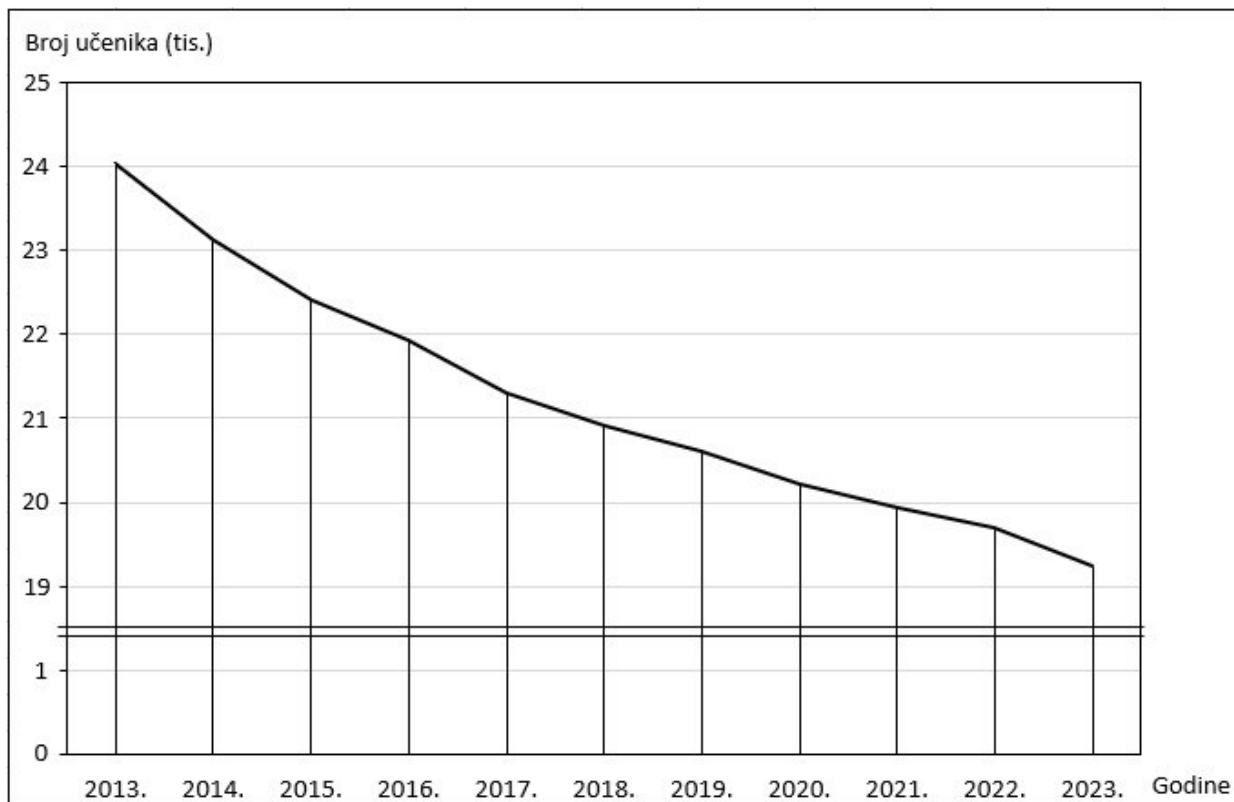
Drugo integrirano upisno područje čine Đakovo (40) s okolnim naseljima. U tome integriranom području djeluje OŠ Vladimir Nazora čijem upisnom području pripada južni dio grada Đakova te graniči s južnim dijelom ulice Kralja Tomislava i ulice Stjepana Radića. Upisno područje OŠ Ivan Goran Kovačić obuhvaća dio grada između ulice Ante Starčevića i Vijenca kardinala Alojzija Stepinca, a upisno područje OŠ Josipa Antuna Čolnića obuhvaća područje gradskog naselja „Sjever“ te prigradskih naselja Kuševac i Široko Polje. Upisno područje OŠ Budrovci obuhvaća naselja Budrovci, Đurđanci i Arduševac. Upisno područje OŠ Đakovački Selci uključuje naselje Selci Đakovački, a upisno područje OŠ Matija Gubec naselja Piškorevci i naselja Novi Perkovci (sl. 6).

Treće integrirano upisno područje čine Našice (24) s okolnim naseljima. Upisno područje OŠ Dore Pejačević obuhvaća dio grada od ulice Augusta Cesarca do Tanavačke ceste prema Markovcu te naselja Martin, Makloševac, Ceremošnjak, Granice, Rozmajerova i Vukojevci. Upisno područje OŠ Kralja Tomislava proteže se od ulice Antuna Mihanovića do Ulice braće Radić i uključuje još naselja Brezik Našički, Zoljan, Lila, Velimirovac, Gradac Našički, Markovac Našički i Londžica. Upisno područje OŠ Ivan Brnjik-Slovak obuhvaća naselja Jelisavac, Breznica Našička, Lađanska i Ribnjak (sl. 6).

U četvrto integrirano upisno područje uključena je općina Čepin s okolnim naseljima. Upisno područje OŠ Vladimira Nazora (28) uključuje područje Čepina, Čepinskih Martinaca i Čokadinaca, a upisno područje OŠ Miroslava Krležu naselje Čepin smješteno zapadno od zamišljene linije okomite na početak ulice Kralja Zvonimira.

3.4. Promjene broja učenika

U ovome poglavlju analizirat će se promjena broja učenika u desetogodišnjem razdoblju od 2013. do 2023. godine.

Sl. 7. Promjena broja učenika osnovnih škola Osječko-baranjske županije od 2013. do 2023. godine

Izvor: Školski e- Rudnik, 2024.

Iz priložene sl. 7. vidljivo je smanjenje broja učenika u razdoblju od 2013. do 2023. godine. Brojka se smanjuje iz godine u godinu, te ima tendenciju daljnjega pada. Godine 2013. osnovne škole na području Osječko-baranjske županije brojile su 24 tisuće učenika, da bi se 2023. godine ta brojka spustila na 19,2 tisuće. Iz iznesenih podataka dolazi se do smanjenja od 4800 učenika u desetogodišnjem razdoblju. To znači da su sve osnovne škole na području županije izgubile 20 % učenika. Državni pedagoški standard osnovnoškolskog sustava odgoja i obrazovanja u jednoj točki iznosi činjenicu da optimalan broj učenika u jednom razrednom odjelu iznosi 20 učenika. Uzme li se u obzir ta činjenica, može se doći do zaključka da su osnovne škole na području županije u desetogodišnjem razdoblju u prosjeku izgubile 240 razrednih odjela. Ovaj podatak može se upotrijebiti i za analizu broja radnih mjesta nastavnika geografije. Uzme li se u obzir da je puna norma nastavnika geografije 24 sata tjedno, te se na tu činjenicu oduzme 240

razrednih odjela koji su se izgubili u navedenom desetogodišnjem razdoblju, dobije se rezultat po kojemu je 10 nastavnika geografije tehnološki višak. Državni pedagoški standard osnovnoškolskog sustava odgoja i obrazovanja, kao minimalan broj u jednom razrednom odjelu navodi 14 učenika. Prema tim podacima, u posljednjih deset godina izgubljena su 343 razredna odjela. Kada se taj podatak pogleda iz perspektive nastavnika geografije to je 14 radnih mjesta koja su nepotrebna. Naravno, tu ne treba uzimati u obzir samo nastavnike geografije, već i ostale nastavnike predmetne nastave, te posebice učitelje razredne nastave.

Školske godine 2013./2014. na području županije integrirana upisna područja, a to su Osijek, Đakovo, Našice i Čepin brojila su ukupno 1693 učenika upisanih u prvi razred osnovne škole. Školske godine 2023./2024. ta brojka iznosi 1231. Razlika u desetogodišnjem razdoblju iznosi 462 učenika manje. Osim samog smanjenja broja učenika u pojedinim školama koje pripadaju integriranim područjima već sada ne zadovoljavaju kriterij državnog pedagoškog standarda prema kojemu je minimalan broj učenika u jednom razrednom odjelu 14. Taj kriterij školske godine 2023./2024. ne zadovoljavaju OŠ Budrovci (11), OŠ Ivana Brnjika Slovaka (13) i OŠ Đakovački Selci (13). Samostalna upisna područja također bilježe pad broja učenika u desetogodišnjem razdoblju (sl. 6).

Za projekciju broja učenika koji u školu trebaju krenuti 2028. uzet će se integrirano upisno područje Grada Osijeka, područje Grada Đakova, te općine Donja Motičina, Draž, Gorjani, Jagodnjak, Levanjska Varoš, Petlovac, Podravska Moslavina, Popovac, Šodolovci, Trnava i Viškovci.

Tab. 4. Broj živorođenih u upravnim gradovima i općinama Osječko-baranjske županije 2021. godine

Gradovi	Broj živorođenih 2021.
Belišće	85
Beli Manastir	59
Našice	152
Donji Miholjac	64
Osijek	863
Đakovo	201
Valpovo	86
Općine	
Antunovac	38
Bilje	41
Bizovac	26
Čeminac	26
Čepin	96
Darda	58
Donja Motičina	8
Draž	13
Drenje	17
Đurđenovac	52
Erdut	37
Ernestinovo	25
Feričanci	19
Gorjani	13
Jagodnjak	10
Kneževi Vinogradi	23
Koška	31
Levanjska Varoš	8
Magadenovac	14
Marijanci	22
Petlovac	10
Petrijevci	29

Podgorač	27
Podravska Moslavina	13
Popovac	9
Punitovci	16
Satnica Đakovačka	19
Semeljci	36
Strizivojna	21
Šodolovci	10
Trnava	13
Viljevo	16
Viškovci	8
Vladislavci	23
Vuka	16

Izvor: Državni zavod za statistiku, 2024

Broj živorođene djece u Osijeku 2021. godine iznosio je 804, što je prosječno 40 novih razrednih odjela na području Grada Osijeka, približno 42 učenika po svakoj školi na području grada. Prema ovim podacima niti jedna škola na području Grada neće imati problema sa zadovoljavanjem kriterija broja učenika koje propisuje Državni pedagoški standard. Ozbiljnija situacija je integrirano upisno područje Grada Đakova, u kojemu je 2021. godine rođeno 201 dijete, a na području Grada nalazi se šest škola. U prosjeku bi svaka škola upisala 34 učenika, čime bi se zadovoljio Državni pedagoški standard, ali treba uzeti u obzir da će škole koje se nalaze u samome Đakovu upisati više učenika u odnosu na škole u Budrovcima, Selcima Đakovačkim i Piškorevcima. Ozbiljan problem pojavljuje se u općinama Donja Motičina, Draž, Gorjani, Jagodnjak, Levanjska Varoš, Petlovac, Podravska Moslavina Popovac, Šodolovci, Trnava i Viškovci. Navedene općine ne zadovoljavaju kriterije minimalnog broja učenika u jednom razrednom odjelu (14) prema Državnom pedagoškom standardu osnovnoškolskog sustava odgoja i obrazovanja (NN 63/2008). Može se pretpostaviti da će u tim općinama doći do spajanja razrednih odjela odnosno formiranja kombiniranih razrednih odjela.

3.5. Tipologija osnovnih škola s aspekta učitelja i nastavnika geografije

Postoje različita zaduženja učitelja i nastavnika u osnovnim školama izuzev samog izvođenja nastave. Prema „Pravilniku o tjednim radnim obvezama učitelja i stručnih suradnika u osnovnoj školi (NN 34/2014)“ tjedna norma neposrednog- odgojno obrazovnog rada učitelja i nastavnika geografije u osnovnim školama iznosi 24 sata. Ukoliko učitelj ili nastavnik nema dovoljan broj sati u nastavi, može taj nedostatak sati nadoknaditi obavljanjem posla razrednika, koji iznosi dva sata neposrednog odgojno-obrazovnog rada. Također, nastavnici mogu odrađivati i neke druge posebne poslove koji se izjednačavaju s neposrednim odgojno-obrazovnim radom. Puno radno vrijeme mogu imati i učitelji koji uz redovnu, izvode i izbornu nastavu do 22 sata tjedno, ukoliko izvode redovnu nastavu 20 sati tjedno, te ako je jedan od dvaju ili više učitelja, odnosno jedini učitelj nastavnog predmeta s ugovorom o radu na puno radno vrijeme zadužen s najmanje 18 sati tjedno. Neposrednim odgojno-obrazovnim radom učitelja smatra se svaki rad koji učitelj obavlja s učenicima, te je ujedno taj rad planiran nacionalnim kurikulumom, nastavnim planom i programom ili predmetnim kurikulumom, koji je dio godišnjeg plana i programa rada škole odnosno školskog kurikuluma. Učitelji u školi obavljaju i druge posebne poslove koji proizlaze iz ustroja rada škole. Ostali poslovi učitelja i/ili nastavnika su: stručno-metodička priprema, razredničko-administrativni poslovi, stručno usavršavanje, vođenje ekskurzija, izradba programa i provedba školskih izleta, suradnja s roditeljima, rad u stručnim tijelima škole i izvan škole, popravni, razredni i razlikovni ispiti, unos podatak u e-maticu. Ukupne tjedne obveze učitelja i nastavnika iznose 40 sati.

Iz doktorskog rada Ružice Vuk (2012, 180) preuzeta je terminologija za tipologiju osnovnih škola prema kriterijima optimalne škole. Škole su raspoređene u pet kategorija i to sljedećim redom: vrlo male škole (4 razredna odjela u predmetnoj nastavi), male škole (5 do 8 razrednih odjela u predmetnoj nastavi), optimalne škole (9 do 11 razrednih odjela u predmetnoj nastavi), velike škole (12 i 13 razrednih odjela u predmetnoj nastavi) i vrlo velike škole (14 i više razrednih odjela predmetnoj nastavi). Vrlo male i male škole ne mogu osigurati punu tjednu normu jer u tim školama nastavnik i/ili učitelj geografije može imati do 15 sati redovne nastave. Treba uzeti u obzir da učenici u petom razredu imaju 1,5 sat geografije u tjednu. U optimalnim školama učitelj i/ili nastavnik geografije može imati punu satnicu, kao i u velikim školama gdje bi nastavnik čak imao i dva sata više u odnosu na radnu normu. U vrlo velikim školama se pojavljuje potreba za zapošljavanjem još jednog geografa.

U Osječko-baranjskoj županiji školske godine 2013./2014. vrlo malih škola nije bilo, malih škola je bilo pet (7,14 %), četiri optimalne škole (5,71 %), šest velikih škola (8,57 %) i 55 vrlo velikih škola (78,57 %). Škole se prema lokaciji mogu podijeliti na matične gradske i općinske. Prvo će se prikazati gradske škole za školsku godinu 2013./2014. U Osijeku se nalazilo 18 vrlo velikih škola. U Đakovu su se nalazile dvije optimalne škole (OŠ Budrovci i OŠ Đakovački Selci), jedna velika škola (OŠ Matija Gubec) i tri vrlo velike škole (OŠ Vladimir Nazor, OŠ Ivan Goran Kovačić i OŠ Josipa Antuna Čolnića). U Našicama je bila jedna velika škola (OŠ Ivan Brnjik-Slovak) i dvije vrlo velike škole (OŠ Dore Pejačević i OŠ Kralja Tomislava). U Valpovu su se nalazile dvije vrlo velike škole (OŠ Matije Petra Katančića i OŠ Ladimirevci). U Belišću se nalazila jedna vrlo velika škola (OŠ Ivana Kukuljevića), u Donjem Miholjcu jedna velika škola (OŠ Hrvatski sokol) i jedna vrlo velika škola (OŠ August Harambašić), a u Belom Manastiru dvije vrlo velike škole (OŠ Šećerana i OŠ Dr. Franjo Tuđman) (tab. 3).

U općinskim školama bilo je pet malih škola (OŠ Ivana Tišova u Viškovicima, OŠ Laslovo, OŠ Silvije Strahimir Kranjčević u Levanjskoj Varoši, OŠ Bijelo Brdo i OŠ Mato Lovrak u Vladislavcima), četiri optimalne škole (OŠ Ernestinovo, OŠ Đakovački Selci, OŠ Matija Gubec u Čemincu i OŠ Gorjani), tri velike škole (OŠ Milka Cepelića u Vuki, OŠ Josipa Jurja Strossmayera u Trnavi i OŠ Petrijevcu) i 24 vrlo velike škole (OŠ Antunovac, OŠ Bilje, OŠ Lug, OŠ Bratoljuba Klaića u Bizovcu, OŠ Vladimir Nazor i OŠ Miroslava Krleže u Čepinu, OŠ Darda, OŠ Vladimira Nazora u Feričancima, OŠ Draž, OŠ Drenje, OŠ Josipa Jurja Strossmayera u Đuršenovcu, OŠ Dalj, OŠ Jagodnjak, OŠ Kneževi Vinogradi, OŠ Zmajevac, OŠ Ivane Brlić Mažuranić u Koški, OŠ Matija Gubec u Magadenovcu, OŠ Hinka Juhna u Podgoraču, OŠ Popovac, OŠ Josip Kozarac u Josipovcu Punitovačkom, OŠ Josipa Kozarca u Semeljcima, OŠ Ivana Brlić Mažuranić u Strizivojnoj, OŠ Ladimirevci i OŠ Ante Starčevića u Viljevu) (tab. 3).

U školskoj godini 2023./2024. pet je malih škola (7,14 %), 10 optimalnih škola (14,29 %), četiri velike škole (5,71 %) i 51 vrlo velikih škola (71,43 %). U Osijeku se stanje nije bitno promijenilo, izuzev OŠ August Šenoa koja je od vrlo velike škola postala velika škola, a OŠ Cvjetno, koja školske godine 2013./2014. bila područni odjel OŠ Vladimir Nazor u Čepinu, dobila je status vrlo velike škole. U Đakovu je došlo do promjena kategorije OŠ Matija Gubec u naselju Piškorevci koja je od velike škola promijenila kategoriju u optimalnu školu. U Belom Manastiru, Belišću, Valpovu i Donjem Miholjcu se nisu dogodile promjene u vidu promjene

kategorije škola. U Našicama je OŠ Ivana Brnjika Slovaka u naselju Jelisavac od velike škole promijenila kategoriju u optimalnu školu (tab. 3).

Među općinskim školama pet je malih škola (OŠ Bijelo Brdo, OŠ Silvije Strahimir Kranjčević u Levanjskoj Varoši, OŠ Laslovo, OŠ Mato Lovrak u Vladislavcima i OŠ Ivana Tišova u Viškovicima), pet optimalnih škola (OŠ Ernestinovo, OŠ Đakovački Selci, OŠ Matija Gubec u Čemincu, OŠ Gorjani i OŠ Milka Cepelića u Vuki), dvije velike škole (OŠ Josipa Jurja Strossmayera u Trnavi i OŠ Petrijevci) i 24 vrlo velike škole (OŠ Antunovac, OŠ Bilje, OŠ Lug, OŠ Bratoljuba Klaića u Bizovcu, OŠ Vladimir Nazor i OŠ Miroslava Krleže u Čepinu, OŠ Darda, OŠ Vladimira Nazora u Feričancima, OŠ Draž, OŠ Drenje, OŠ Josipa Jurja Strossmayera u Đuršenovcu, OŠ Dalj, OŠ Jagodnjak, OŠ Kneževi Vinogradi, OŠ Zmajevac, OŠ Ivane Brlić Mažuranić u Koški, OŠ Matija Gubec u Magadenovcu, OŠ Hinka Juhna u Podgoraču, OŠ Popovac, OŠ Josip Kozarac u Josipovcu Punitovačkom, OŠ Josipa Kozarca u Semeljcima, OŠ Ivana Brlić Mažuranić u Strizivojni, OŠ Ladimirevci i OŠ Ante Starčevića u Viljevu) (tab. 3).

Usporede li se prikazane školske godine, vidljivo je da su pojedine škole promijenile kategorije. OŠ August Šenoa u Osijeku od vrlo velike škole postala je velika škola, OŠ Cvjetno koja je bila područni odjel postala je matična vrlo velika škola. OŠ Milka Cepelića u Vuki promijenila je kategoriju iz velike u optimalnu školu. OŠ Ivana Brnjika Slovaka u Jelisavcu promijenila kategoriju iz velike u optimalnu školu, a OŠ Matija Gubec u Piškorevcima je promijenila kategoriju iz velike u optimalnu školu.

4. REZULTATI ANKETE

Samostalni istraživački dio ovog rada proveden je putem anketiranja i intervjuiranja (koje će se obraditi u idućem poglavlju) učitelja i/ili nastavnika geografije u osnovnim školama u Osječko-baranjskoj županiji. Anketa je provedena anonimno. U anketiranju je sudjelovao 31 učitelj i/ili nastavnik geografije koji su odgovarali na anketu koja se sastojala od 15 pitanja. Pitanja su slijedeća: 1. Koje ste zvanje stekli po završetku studija? (prof. geografije, prof. geografije i povijesti, mag. edukacije geografije i povijesti...), 2. Koje ste godine diplomirali? 3. Koliko je vremena prošlo od Vašeg diplomiranja do prvoga zaposlenja u školi, bez obzira je li to bio rad na određeno vrijeme? 4. Koliko je vremena proteklo od godine diplomiranja do prvog stalnog radnog odnosa u školi (na neodređeno vrijeme, bez obzira jeste li imali punu

normu)?, 5. Je li Vaše prvo zaposlenje bilo ujedno i na neodređeno?, 6. Koliko godina radnog staža imate u školi?, 7. Imate li sada puno normu (40 sati tjedno)?, 8. Radite li u jednoj ili u više škola?, 9. Ako radite u više škola, navedite u koliko ih radite i koliko godina?, 10. Je li Vaš izbor bio raditi u školi kao nastavnik?, 11. Radite li u mjestu rođenja ili u mjestu školovanja?, 12. Razmišljate li o promjeni radnog mjesta s obzirom na sjedište škole? Ako je Vaš odgovor DA, molim navedite razlog., 13. Ako putujete na posao, koliko vremena trošite u odlasku na posao i dolasku s posla?, 14.

Osjećate li opasnost od gubitka radne norme?, 15. Opišite strukturu tjednog zaduženja (broj sati redovite nastave, drugi oblici nastave, izvannastavne aktivnosti, razredništvo, projekt, dopunska nastava, dodatna nastava).

Učitelji i/ili nastavnici koji su ispunjavali anketu su profesori geografije (4), profesori geografije i povijesti (6), profesori geografije i sociologije (2), profesori geografije i geologije (2), profesori geografije i likovne kulture (1), bacc. geografije (1), diplomirani geografi (2), magistri geografije (2), magistri edukacije geografije (3), magistri edukacije geografije i povijesti (5), magistri edukacije geografije i filologije latinskog jezika (1), magistri edukacije geografije i magistri edukacije filozofije (1), magistri baštine i turizma (1).

Godine diplomiranja koje su navođene u anketi su: 2001. (1), 2003. (1), 2005. (1), 2006. (3), 2007. (1), 2009. (5), 2010. (3), 2011. (1), 2012. (2), 2013. (3), 2015. (2), 2016. (2), 2018. (1), 2019. (2), 2020. (1), 2021. (2). Možemo zaključiti da su ispitanici završili visoko obrazovanje u rasponu od dva desetljeća.

Na pitanje „Koliko vremena je prošlo od diplomiranja do prvog zaposlenja u školi, bez obzira je li bilo na određeno vrijeme?“, odgovori su se kretali: prije obrane diplomskog rada (6), odmah nakon obrane diplomskog rada, dva dana, nekoliko dana, 15 dana, mjesec dana (2), dva mjeseca (7), tri mjeseca (2), šest mjeseci (3), osam mjeseci, godinu dana (2), dvije godine (3), šest godina. Iz navedenoga zaključujemo da su magistri edukacije geografije te magistri edukacije geografije i povijesti izrazito deficitarna kvalifikacija na istoku Hrvatske jer se petina ispitanih zaposlila prije završetka formalnog visokoškolskog obrazovanja, a više od 85 posto ispitanih za manje od jedne godine od završetka odgovarajuće vrste obrazovanja za zapošljavanje na radnom mjestu učitelja geografije (i povijesti).

Pitanja „Koliko je vremena proteklo od godine diplomiranja do prvog stalnog radnog odnosa u školi (na neodređeno vrijeme, bez obzira jeste li imali punu normu)?“ i „Je li Vaše prvo zaposlenje bilo ujedno i na neodređeno?“ mogu se povezati jer se njima utvrđuje vremensko razdoblje kada su nastavnici započeli raditi u školi, te je li taj prvi stalan radni odnos u školi ujedno bio na neodređeno. Odgovori su glasili: zaposlenje je počelo pred kraj fakulteta, odmah zaposlen na nepuno radno vrijeme, jedan dan, nekoliko dana, 15 dana, mjesec dana (2), dva mjeseca (2), tri mjeseca, tri i pol mjeseca, četiri mjeseca, šest mjeseci, osam mjeseci (2), devet mjeseci (2), 10 mjeseci, godinu dana (2), godinu i pol (2), dvije godine (4), tri godine, četiri godine (2), pet godina i šest godina. 10 nastavnika je odgovorilo da im je prvo zaposlenje bilo na neodređeno, dok ih je 21 odgovorio da nije.

Na pitanje „Koliko godina radnog staža imate?“, odgovori su se kretali od dvije godine (2), tri godine, tri i pol godine, četiri i pol godine, pet godina (2), šest godina (3), osam godina, 10 godina (5), 11 godina (2), 12 godina (2), 13 godina (3), 14 godina (3), 15 godina, 17 godina (2), 19 godina i 20 godina.

Odgovori na pitanja „Imate li sada punu normu (40 sati tjedno)?“, „Radite li u jednoj ili u više škola?“ i „Ako radite u više škola, navedite u koliko ih radite i koliko godina?“ Svi ispitani nastavnici odgovorili su da imaju punu normu. Većina profesora radi u jednoj školi (21) i u dvije škole radi (9) i u tri škole (1). Devet nastavnika je navelo da rade u dvije škole, broj godina se kretao od tri godine (2), pet godina (3), šest godina (2), 10 godina (1) i 20 godina (1). Jedan nastavnik naveo je da radi u tri škole sedam godina.

Na pitanje „Je li Vaš izbor bio raditi u školi kao nastavnik?“, 27 nastavnika je odgovorilo da su željeli raditi kao nastavnici, dok je ostalih četvero izjavilo da im rad u školi nije bio izbor.

Odgovori na pitanje „Radite li u mjestu rođenja ili u mjestu školovanja?“, glasili su da u mjestu rođenja radi pet nastavnika, u mjestu školovanja šest nastavnika i 21 nastavnik se izjasnio da ne radi niti u mjestu rođenja, niti u mjestu školovanja.

Na pitanje „Razmišljate li o promjeni radnog mjesta s obzirom na sjedište škole?“ Ako je Vaš odgovor DA, molim navedite razlog. Četiri nastavnika su se izjasnila da razmišljaju o promjeni radnog mjesta. Razlozi za promjenu nisu previše bili usmjereni na udaljenost od mjesta stanovanja do škole. Razlozi su bili nezadovoljstvo radnim kolektivom, stanjem u obrazovnom

sustavu, plaćom i jedan nastavnik je naveo da radi u ruralnom području, a želja mu je raditi u urbanom.

„Ako putujete na posao, koliko vremena trošite u odlasku na posao i dolasku s posla?“ Odgovori su se kretali od pet minuta do 50 minuta u jednome smjeru. Pojedini nastavnici su naveli koliko im treba kada na posao idu pješice, a koliko kada idu automobilom.

Posljednja dva pitanja u anketi glasila su „Osjećate li opasnost od gubitka radne norme?“ i „Opišite strukturu tjednog zaduženja (broj sati redovite nastave, drugi oblici nastave, izvannastavne aktivnosti, razredništvo, projekt, dopunska nastava, dodatna nastava).“ Opasnost od gubitka norme osjeća pet nastavnika, a 26 nastavnika smatra da neće imati problema održavanja pune norme. Odgovori na posljednje pitanje su dosta ujednačeni, što se tiče broja sati koje nastavnici provode u samoj nastavi, ali što se tiče ostalih zaduženja, te odgovore nije toliko jednostavno rasporediti. Prema odgovorima nastavnika, u samoj nastavi se broj sati kreće od 15 do 24 sata. Deset nastavnika je navelo da u tjednom zaduženju imaju poslove razrednika, 26 nastavnika održava dodatnu nastavu, 10 nastavnika održava dopunsku nastavu, pet nastavnika održava izvannastavne aktivnosti, jedan nastavnik je odgovorio da je sindikalni povjerenik, a dvoje nastavnika sudjeluje u projektima.

Na temelju rezultata dobivenih iz ankete, može se zaključiti koliko je zanimanje geograf bilo traženo, s obzirom da su nastavnici koji su sudjelovali u anketi iznijeli da su uz geografiju završili i povijest, filozofiju, sociologiju, geologiju, te kombinacije s latinskim jezikom. Također se može primijetiti prema dobivenim rezultatima da je u prethodnom desetljeću studij geografije bio „zanimljiviji“ u odnosu prije dva desetljeća ili u ovome desetljeću. U pitanjima u kojima se tražilo razdoblje od završetka studija do trenutka zapošljavanja, vidljivo je da je velika većina nastavnika (81 %) posao dobila u manje od godinu dana od trenutka diplomiranja, a neki su već radili i kao apsolventi. Ova činjenica nas dovodi do zaključka da je zanimanje geograf izuzetno deficitarno. Međutim iz proizašlih rezultata vidljivo je da oko 30 % ispitanih nastavnika radi u više od jedne škole, što dovodi do zaključka da u tim školama ne postoji dovoljan broj razrednih odjela u kojima bi nastavnik geografije imao punu normu.

5. REZULTATI INTERVJUIRANJA

U intervjuu je sudjelovalo pet nastavnika geografije u osnovnim školama u Osječko-baranjskoj županiji. Nastavnici koji su sudjelovali u intervjuu ostaju anonimni. Nastavnici su odgovarali na pitanja o stanju u obrazovnom sustavu, te stav o eventualnim promjenama u sustavu. Nastavnici su iznosili i pozitivne strane vidljive u radu u školi, te svoja očekivanja u budućnosti u obrazovnom sustavu. Također su se osvrnuli i na stanja u školama u kojima rade, konkretno, na broj djece, uvjetima rada i obvezama nastavnika. Nastavnici koji su sudjelovali u intervjuu imaju radnog staža u rasponu od pet do 25 godina.

Prva dva pitanja odnosila su se na stanje u obrazovnom sustavu i posljednjoj kurikularnoj reformi iz 2019. godine. Mišljenja nastavnika oko trenutnog stanja u sustavu su identična, a to je da je sustav obrazovanja u Republici Hrvatskoj jako loš, ali oko posljednje reforme imaju različita mišljenja iako ih većina smatra da nije kvalitetna i da ne predstavlja dugoročno rješenje. Nastavnik 1 smatra da je posljednja reforma, sačuvala elemente reforme i da se ministrica trudila postaviti više kriterije. Također smatra da je reforma dugoročno potpuni promašaj. Tvrdi kako nadogradnja školskih objekata neće riješiti probleme obrazovanja u Republici Hrvatskoj. Naprotiv, to smatra kao još jedan veliki promašaj jer je broj djece u školama sve manji. Srž problema vidi u potplaćenosti nastavnika, metodološkim pristupima i organizacijom nastave. Što se tiče geografije, smatra da ima pomaka položaja predmeta u samom sustavu, ali da postoji problem u velikoj opterećenosti učenika i velikom broju ishoda. Što se samog sustava u Hrvatskoj tiče, smatra da nije toliko loš jer djeca steknu veliku količinu znanja, ali smatra da ga treba unaprijediti.

Nastavnik 2 smatra da je najveći problem obrazovnog sustava potplaćenost nastavnog kadra, koje je usporedio s plaćama ljudi koji imaju srednu stručnu spremu. Smatra da posljednja reforma nije u potpunosti zadovoljila kriterije koji se očekuju, već da bi se trebalo djecu usmjeravati u točno određenim smjerovima. Osvrnuo se također i na program cjelodnevne škole kojeg ne smatra lošim, već nedovoljnom infrastrukturnom opremljenošću. Što se tiče geografije u obrazovnom sustavu smatra da ima dobar položaj i da je kurikulum relativno dobro osmišljen. Međutim, osvrće se na problematiku nerealnog ocjenjivanja, u smislu prevelikog broja odličnih učenika. Taj problem smatra najvećim i da bi se trebalo poraditi na metodama i načinu ocjenjivanja.

Nastavnik 3 smatra da je svaka provedena reforma do sada imala pozitivne strane. Što se zadnje reforme tiče izražava zadovoljstvo jer se pažnja usmjerava na učenike. Međutim, potrebne su promjene za koje se treba izdvojiti veći broj godina jer je sustav zastario. Što se tiče geografije,

izražava se zadovoljstvo kurikulumom jer se krenulo od općeg prema konkretnijem, ali ipak i dalje ima mjesta za napredak. Kao primjer navodi poteškoće u razumijevanju gradiva kod učenika petih i šestih razreda, npr. reljef. Što se tiče statusa nastavnika, mišljenje je da on i dalje nije na onoj razini na kojoj bi trebao biti. Smatra da u pojedinim trenucima dolazi i do omalovažanja nastavnika, te da je potrebno povećanje plaća. Kao objašnjenje navodi da biti nastavnik ne znači samo raditi u školi s učenicima, već da su potreba dodatna usavršavanja i rad da bi se ta uloga mogla držati na zadovoljavajućem nivou.

Nastavnik 4 smatra da je trenutno stanje u obrazovnom sustavu loše jer se ne cijeni znanje i vještine koje učenici stječu tijekom obrazovanja, već isključivo ocjene. Kao najlošiju stranu navodi što sustav ne prepoznaje učenike koje imaju sposobnost povezivanja i zaključivanja, već isključivo odlikaše. Iako je naveo da kurikulum težnju stavlja na formativnom vrednovanju, ali da i dalje prevagu ima sumativno vrednovanje. Što se kurikuluma geografije tiče smatra da nije loš, ali da je njegova razrada loša. Kao glavni problem navodi da nastavni sadržaji nisu dovoljno dobro usklađeni. Također navodi da nisu usklađeni ishodi i pravilnik o ocjenjivanju. Osvrnuo se na podijeljenost geografa oko kurikuluma zbog prebacivanja nastavnih sadržaja, ali i neusklađenosti međusobnih kurikuluma.

Nastavnik 5 smatra da je posljednja reforma kozmetičke naravi. Osvrnuo se i na tromost trenutnog ministra koji se nije potrudio da se reforma doradi. Generalno smatra da su djeca preopterećena gradivom, ne samo iz geografije, već i iz ostalih predmeta. Kao vrlo veliki problem navodi izmjenjenost sadržaja. Kao primjer navodi da je učenicima šestog razreda nastavna jedinica o svemiru dodjeljena prirodi, dok je tlo pripalo geografiji. Mišljenja je da bi nastavnici trebali imati autonomiju određivanja koje će se nastavne jedinice obrađivati. Smatra da su ishodi u kurikulumu previše općeniti, te da bi broj istih trebalo smanjiti. Za ishode također smatra da ih nastavnici trebaju dodatno razraditi. Kao najveći problem ishoda navodi njihovu prilagodbu za učenike koji nastavu pohađaju prema prilagođenom sadržaju, a kojih je nažalost sve više.

Što se tiče pozitivnih strana rada u školi svi nastavnici imaju gotovo identično mišljenje, a to je rad s učenicima. Puno njih je zadovoljno dječjom kreativnosti i njihovoj otvorenosti, posebno kod učenika 5. i 6. razreda. O tom dijelu svi nastavnici koji su sudjelovali u intervjuu imaju pozitivno mišljenje. Rad s učenicima ih ispunjava, osim u njihovom obrazovanju, sudjeluju i u njihovom odgoju. Ono što ističu kao negativnu stranu toga rada je to da učenici prvenstveno svoju pažnju usmjeravaju k ocjeni, a ne samom stjecanju znanja i socijalnih vještina.

Što se tiče očekivanja u budućnosti mišljenja se pomalo razilaze. Naime, svi su složni da je djece sve manje. Iako trenutno ne osjećaju opasnost od gubitka norme, dva nastavnika (2 i 5) su izjavila da bi kroz 10 godina to mogao biti problem u školama u kojima rade. Također, nastavnici 2 i 5 slažu se da bi se trebalo uvesti pravo na topli obrok. Nastavnici 1 i 4 su iznijeli stavove da se u relativno bliskoj budućnosti ne vide u ulozi nastavnika, već da ozbiljno razmišljaju o promjeni profesije. Nastavnik 3 je relativno zadovoljan trenutnim statusom. Nastavnici 2 i 3 mišljenja su da bi se uloga nastavnika trebala više odražavati u nastavi, a manje u administrativnim poslovima. Osvrnuli su se i na cjelodnevnu školu za koju smatraju da je jedan veliki projekt, ali loše organiziran. Navode da se u cjelodnevnoj školi puno više očekuje od nastavnika, koji ne bi bili dodatno plaćeni, već da bi zapravo njihova plaća bila još niža od trenutne.

6. RASPRAVA

Gledajući na sva dosadašnja istraživanja koja se dotiču demografskih i obrazovnih obilježja, dolazi se do zaključka da su ta dva područja znanosti u izuzetno bliskoj korelaciji. Analizirajući kretanje broja stanovnika u Županiji u posljednjih 30 godina, vidljivo je da su se dogodile stanovite promjene, ali u negativnom smislu. Takvo stanje je najbolje vidljivo ako se usporedi stanje u Republici Hrvatskoj 1991. godine, kada je prema popisu broj stanovnika iznosio 4, 8 milijuna stanovnika i 2021. godine kada je prema popisu broj stanovnika iznosio 3,9 milijuna te ako se promotri stanje u Županiji 1991. godina kada je broj stanovnika iznosio 360 tisuća i 2021. kada je taj broj bio 255 tisuća (sl.1; sl.2). Svi autori koji se bave demografskim obilježjima Hrvatske, pa i Osječko-baranjske županije, kao glavne probleme takvog negativnog demografskog trenda navode Domovinski rat, lošu gospodarsku i ekonomsku sliku, koje su sve izraženije u posljednje vrijeme, a na koje je jako veliki utjecaj ostavila epidemija COVID-19. Pokos (2017) navodi da je pristupanje Hrvatske Europskoj uniji donijelo dosta negativnih okolnosti slobodnog iseljavanja u države članice. Kao poveznicu koja je dodatno pridonijela tom valu iseljavanja spominje gospodarsku krizu iz 2008. godine. Živić (2005) uz već navedene čimbenike navodi i ruralni egzodus koji je što se tiče Osječko-baranjske županije vidljiv na području Baranje. Pogleda li se sl.4, može se zaključiti da je područje Baranje jedaj od najrjeđe naseljenih u cijeloj Županiji. Živić (2017) smatra da je prostor Istočne Hrvatske (Brodsko-posavska, Vukovarsko-srijemska i Osječko-baranjska županija) demografski najosjetljiviji te da je rješavanje tog problema od nacionalne sigurnosti. Ova tvrdnja može se potvrditi pogledali

se sl. 2 na kojoj je prikazano kretanje stanovnika Osječko-baranjske županije. Prema popisima od 1971. do 2021. godine, vidljivo da broj stanovnika konstantno opada. Osim toga, broj stanovnika po gradovima i općinama također je zabrinjavajuć jer veliki broj općina u Županiji ima manje od 2000 stanovnika (sl. 3). Matišić i Pejnović (2015) područje Istočne Hrvatske nazivaju problemskim područjima jer opterećuju razvoj zemlje u cjelosti. Ivanda (2017) navodi kako Hrvatska prati europske demografske trendove, te da za iste u Hrvatskoj ne postoji riješenje jer isti takvi problemi pogađaju i gospodarski jače države.

Neki autori osim bavljenja demografskim pitanjima, bavili su se i temom obrazovanja. Svoje radove temeljili su na sintezi i korelaciji na koje načine demografski procesi utječu na sustav obrazovanja. Jović (2017) iznosi korelaciju ljudskog potencijala u nastavi geografije i povezanost s brojem učenika i razrednih odjela u Vukovarsko-srijemskoj i Osječko-baranjskoj županiji. Iznosi povezanost broja razrednih odjela sa satnicom nastavnika geografije. Ova tvrdnja potvrđena je u ovome radu rezultatima ankete i intervjuja. Iako je anketa anonimna, prema dobivenim rezultatima može se zaključiti da nastavnici koji su naveli da rade u jednoj školi, rade pretežito u urbanom području, dok nastavnici koji su odgovorili da rade u više škola, rade pretežito u ruralnim područjima gdje su brojevi razrednih odjela i učenika manji. Vranković (2017) iznosi razvoj mreže osnovnih škola i njihova obilježja. Nema značajnih promjena u razvoju mreže škola u Županiji u odnosu na doktorski rad Biljane Vranković. Vuk i Vranković (2016) analiziraju na koji način broj upisanih osnovnoškolaca određuje status škole, ali i iskoristivost nastavnika geografije. Primjeri škola u Županiji koji potvrđuju da broj učenika određuje status škole i iskoristivost nastavnika geografije su OŠ August Šenoa u Osijeku, OŠ Vladimira Nazora u Čepinu i OŠ Ivana Brnjika Slovaka u Jelisavcu.

U odnosu na prethodna istraživanja područja Osječko-baranjske županije, na razvoj mreže osnovnih škola, nisu se dogodile značajne promjene. Broj upisnih područja i dalje iznosi 49 (Vranković, 2017). Minimalne promjene upisnih područja dogodile su se za OŠ Vladimir Nazor u Čepinu koja je od 2021. godine izgubila naselje Briješće kao dio upisnog područja, te za OŠ Đakovačka satnica koja je 2013. godine dobila status matične škole. Međutim, stanovite promjene su se dogodile s brojem učenika i brojem razrednih odjela. Škole koje najviše mogu strahovati u bliskoj budućnosti zbog nedostatka broja učenika prilikom upisa su OŠ Budroci, OŠ Ivana Brnjika Slovaka i OŠ Đakovački selci zbog problema nedovoljno upisanog broja učenika u razredni odjel. Također, pojedine škole poput OŠ August Šenoa u Osijeku, OŠ Ivana Brnjika Slovaka u Jelisavcu i OŠ Vladimira Nazora u Čepinu, promijenile su kategoriju. OŠ

August Šenoa i OŠ Vladimira Nazora od vrlo velikih škola postale su velike, a OŠ Ivana Brnjika Slovaka od velike škole postala je optimalna.

Posljednje preporuke Državnog zavoda za zapošljavanje koje su izašle početkom 2024. godine za područje Osječko-baranjske županije, navode da su u svečilišni studij Geografija; smjer: nastavnički ili Geografija (dvopredmetni); smjer: nastavnički, potrebna povećanja broja upisanih i stipendiranih učenika ili studenata.

7. ZAKLJUČAK

Analizirajući sve prikupljene podatke, s razlogom se može reći da su demografski procesi i promjene usko povezani s obrazovanjem. Kroz povijest se pratilo kretanje stanovništva i bilježile su se promjene. Što se tiče Hrvatske, a također i Osječko-baranjske županije, ne treba ići u daleku povijest da bi se donijeli konkretni zaključci oko promjene broja stanovnika, broja učenika i broja razrednih odjela u osnovnim školama. Jasno je kroz povijest da su ratovi, ekonomski i gospodarski problemi te razne epidemije imale itekako veliki utjecaj na kretanje i promjenu broja stanovnika. Međutim, ovakvo stanje koje se događa posljednjih 30 godina na području Hrvatske, ali i Osječko-baranjske županije je izuzetno zabrinjavajuće. Pogleda li se kretanje broja stanovnika, od 1991. godine nije zabilježen prirodni porast broja stanovnika ni u Republici Hrvatskoj, niti u Županiji. Pogledaju li se podaci broja rođenih od 2017. do 2022. godine (tab. 2), postavlja se pitanje kakva je budućnost opstanka osnovnih škola u rurlanim područjima, s obzirom da vrhunac broja rođenih iznosi 2378. Iz perspektive nastavnika geografije, ali i drugih predmeta, te učitelja razredne nastave, ovakvi podatci sigurno izazivaju vrlo veliku zabrinutost zbog očuvanja norme, ali i mogućnosti zapošljavanja. Nakon obrađenih podataka može se reći da su dani odgovori na istraživačka pitanja ovoga rada.

1. Na koji način smanjenje broja učenika utječe na zapošljavanje nastavnika geografije? Smanjenje broja učenika negativno utječe na zapošljavanje nastavnika geografije. Iako je zanimanje deficitarno, geografima će biti sve teže zaposliti se. Najbolje stanje je vidljivo ukoliko se promotri razdoblje od školske godine 2013./2014. do školske godine 2023./2024. Razdoblje u kojima su gotovo sve škole u Županiji imale vrlo velika

smanjenja broja učenika i razrednih odjela. Prema dobivenim podacima lako se zaključuje da su nastavnici geografije puno veću perspektivu zapošljavanja imali prije 10 godina nego što je imaju danas, a to se može vidjeti prema dobivenim rezultatima ankete. Prema trenutnom stanju, u budućnosti se može očekivati još gora situacija.

2. Na koji način smanjenje broja učenika utječe na razvoj škola u Osječko-baranjskoj županiji? Smanjenje broja učenika sigurno negativno utječe na razvoj škola u Osječko-baranjskoj županiji jer škole postoje zbog učenika. Smanjenjem broja učenika i škole gube svoje statuse u kategoriji škola. Iako se u Županiji još nije dogodilo da je neka osnovna škola prestala djelovati zbog nedovoljnog broja učenika, u bliskoj budućnosti se i ta pojava može očekivati. Međutim, određene škole pale su u kategorizaciji. To su OŠ August Šenoa i OŠ Vladimira Nazora, koje su od vrlo velikih škola postale su velike, a OŠ Ivana Brnjika Slovaka od velike škole postala je optimalna.

3. Kakva je perspektiva upisa učenika u osnovne škole u Osječko-baranjskoj županiji u budućnosti? Prema dobivenim podacima broja rođenih Državnog zavoda za statistiku, perspektiva nije obećavajuća, uzme li se u obzir da na području Županije djeluje 70 matičnih i 107 područnih škola. Naredne 2024./2025. školske godine u prvi razred na području Županije krenut će djeca rođena 2017. godine. Te godine rođeno je 2378 djece, što je za navedeni broj škola u Županiji malo. Pogledali se školska godina 2028./2029. stanje se neće bitno promijeniti u odnosu na trenutnu školsku godinu, niti na narednu.

LITERATURA

1. Akrap, A., 1999: Vitalna statistika depopulacijskih procesa u Hrvatskoj i županijama, *Društvena istraživanja: Časopis za opća društvena pitanja* 13 (5-6), 793-815
2. Anušić, N., 2015: U sjeni Velikog rata. Pandemija španjolske gripe 1918.-1919. u sjevernoj Hrvatskoj, Zagreb: Srednja Europa: *Časopis zavoda za hrvatsku povijest* 53 (1), 320-323
3. Geiger, V., 2006: . Logori za folksdojčere u Hrvatskoj nakon Drugoga svjetskog rata 1945. - 1947. Zagreb: *Hrvatski institut za povijest*, str. 1090, 1093-1094, 1096-1098
4. Ivanda, K., 2017: Demografija Hrvatske: stanje, zablude i perspektive, *Političke analize: tromjesečnik za hrvatsku i međunarodnu politiku* 8 (31), 10-15
5. Jović, D., 2017: Ljudski potencijali u nastavi geografije u osnovnim i srednjim školama Vukovarsko – srijemske i Osječko – baranjske županije, diplomski rad, Prirodoslovno –matematički fakultet, Zagreb
6. Letić, F., 1987: Politička misao: časopis za politologiju *Informiranje jugoslavenskih građana na radu u inozemstvu*
7. Magaš, D., 2013: *Geografija Hrvatske*, Meridijani, Zadar
8. Majstorović, I., 2020: Geografski horizont, *Depopulacija Istočne Hrvatske – uzrok daljnjeg zaostajanja u regionalnom razvoju Hrvatske?* 66 (2), 45-61

9. Malenica, N., 2019: *Utjecaj demografskih kretanja na mrežu osnovnih škola Sjevernodalmatinske i Srednjodalmatinske zagore*, diplomski rad, Prirodoslovno – matematički fakultet, Zagreb
10. Mandić, I., 1992: Ekonomski vjesnik : Review of Contemporary Entrepreneurship, Business, and Economic Issues, *Demografska strategija istočne Hrvatske* 5 (1), 5-9
11. Matišić, M., Pejnović, D., 2015: Hrvatski geografski glasnik, *Uzroci i posljedice zaostajanja Istočne Hrvatske u regionalnom razvoju Hrvatske* 77 (2), 101-140
12. Nejašmić, I., 1991: *Depopulacija u Hrvatskoj: korijeni, stanje, izgledi*, Globus nakladni zavod, Zagreb
13. Nejašmić, I., 2008: *Stanovništvo Hrvatske: demogeografske analize i studije*, Hrvatsko geografsko društvo, Zagreb
14. Pokos, N., 2017: Osnovna demografska obilježja suvremenog iseljavanja iz Hrvatske, *Političke analize : tromjesečnik za hrvatsku i međunarodnu politiku* 8 (31), 16-23
15. Vranković, B., 2017: *Geografski aspekt razvoja mreže osnovnih škola u Hrvatskoj*, doktorski rad, Prirodoslovno – matematički fakultet, Zagreb
16. Vuk, R., 2012: *Obrazovni resursi i ljudski potencijali u nastavi geografije u osnovnim školama Središnje Hrvatske*, doktorski rad, Prirodoslovno– matematički fakultet, Zagreb
17. Vuk, R., Vranković, B., 2016: *Utjecaj demografskih procesa na organizaciju primarnog obrazovanja u Splitsko- dalmatinskoj županiji*, Školski vijesnik: časopis za pedagošku teoriju i praksu 65, 287-300
18. Wertheimer-Baletić, A., 2005: Demografija Hrvatske- aktualni demografski procesi, *Diacovensia : teološki prilozi* 13 (1), 97-118

19. Živić, D., 1996: Promjene u strukturi aktivnog stanovništva Istočne Hrvatske 1971-1991. godine, *Hrvatski geografski glasnik* 58 (1), 97-112
20. Živić, D., 2003: Demografski okvir i razvoj obiteljske strukture stanovništva Hrvatske 1971. – 2001, *Revija za sociologiju* 34 (1-2), 57-73
21. Živić, D., 2004: Prisilne migracije i etničke promjene u Hrvatskoj između 1991. i 2001. godine, *Časopis za suvremenu povijest* 36 (2), 639-661
22. Živić, D., 2017: Demografsko pražnjenje Istočne Hrvatske, *Političke analize: tromjesečnik za hrvatsku i međunarodnu politiku* 8 (31), 24-32
23. Živić, D., 2018: Depopulacija i starenje u Istočnoj Hrvatskoj, *Diacovensia: teološki prilozi* 26 (4), 657- 679
24. Živić, D., Pokos, N. i Turk, I., 2005: Glavni demografski procesi u Hrvatskoj, *Hrvatski geografski glasnik* 67 (1), 27- 44

IZVORI

1. *Broj stanovnika Hrvatske od 1971.-2011.*, Državni zavod za statistiku, n.d., https://web.dzs.hr/Hrv/censuses/census2011/results/xls/usp_03_HR.xls
2. *Burza rada*, Hrvatski zavod za zapošljavanje, 2024, <https://www.hzz.hr/objavljene-preporuke-za-obrazovnu-upisnu-politiku-i-politiku-stipendiranja-za-2024-godinu/> (15.2.2024.)
3. Narodne novine, 2008: *Državni pedagoški standard osnovnoškolskog sustava odgoja i obrazovanja*, NN 63/2008
4. Narodne novine, 2011: *Odluka o donošenju Mreže osnovnih i srednjih škola, učeničkih domova i programa obrazovanja*, NN 70/2011
5. Narodne novine, 2014: *Pravilnik o tjednim radnim obvezama učitelja i stručnih suradnika u osnovnoj školi*, NN 34/2014

6. Narodne novine, 2019: *Odluka o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Geografije za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj*, NN 7/2019
7. *Opći dio*, Osječko-baranjska županija, <https://www.obz.hr/index.php/zupanija/opci-dio> (10.10.2023.)
8. *ŠeR – Školski e-Rudnik*, Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2024, <https://mzo.gov.hr/ser-skolski-e-rudnik-3419/3419> (15. 1. 2024.)

PRILOZI

Popis slika

1. Sl. 1. Kretanje broja stanovnika Hrvatske od 1971. do 2021. godine..... 10
2. Sl. 2. Kretanje broja stanovnika Osječko-baranjske županije od 1971.- 2021. godine..11
3. Sl.3. Broj stanovnika Osječko-baranjske županije po upravnim gradovima i općinama 2021. godine..... 13
4. Sl. 4. Gustoća naseljenosti Osječko-baranjske županije po upravnim gradovima i općinama 2021. godine..... 14
5. Sl. 5 Mreža osnovnih škola Osječko-baranjske županije 2023. godine..... 24
6. Sl. 6. Upisna područja osnovnih škola Osječko- baranjske županije 2023. godine..... 27
7. Sl. 7. Promjena broja učenika osnovnih škola Osječko- baranjske županije od 2013. do 2023. godine..... 29

Popis tablica

1. Tab.1. Broj matičnih i područnih škola u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2013./2014. do 2023./2024. godine..... 2
2. Tab. 2. Broj živorođene djece i broj umrlih u Osječko-baranjskoj županiji od 2017. do 2022. godine..... 15
3. Tab.3. Učenici i razredni odjeli te njihova promjena po osnovnim školama Osječko-baranjske županije 2013./2014. i 2023./2024. godine..... 18
4. Tab. 4. Broj živorođenih u gradovima i općinama Osječko-baranjske županije 2021. godine..... 3

Anketa za diplomski rad

1. Koje ste zvanje stekli po završetku studija? (prof. geografije, prof. geografije i povijesti, mag. edukacije geografije i povijesti...)
2. Koje ste godine diplomirali?
3. Koliko je vremena prošlo od Vašeg diplomiranja do prvoga zaposljenja u školi, bez obzira je li to bio rad na određeno vrijeme?
4. Koliko je vremena proteklo od godine diplomiranja do prvog stalnog radnog odnosa u školi (na neodređeno vrijeme, bez obzira jeste li imali punu normu)?
5. Je li Vaše prvo zaposlenje bilo ujedno i na neodređeno?
6. Koliko godina radnog staža imate u školi?
7. Imate li sada punu normu (40 sati tjedno)?
8. Radite li u jednoj ili u više škola?
9. Ako radite u više škola, navedite u koliko ih radite i koliko godina?
10. Je li Vaš izbor bio raditi u školi kao nastavnik?
11. Radite li u mjestu rođenja ili u mjestu školovanja?

12. Razmišljate li o promjeni radnog mjesta s obzirom na sjedište škole? Ako je Vaš odgovor DA, molim navedite razlog.
13. Ako putujete na posao, koliko vremena trošite u odlasku na posao i dolasku s posla?
14. Osjećate li opasnost od gubitka radne norme?
15. Opišite strukturu tjednog zaduženja (broj sati redovite nastave, drugi oblici nastave, izvannastavne aktivnosti, razredništvo, projekt, dopunska nastava, dodatna nastava).

Osnovna škola

**PRIPREMA ZA IZVOĐENJE NASTAVNOG SATA IZ
GEOGRAFIJEⁱ**

Ime i prezime učitelja/nastavnika: Zvonimir Trepšić

Datum izvođenja nastavnog sata: 2024.

Naziv nastavnog sata	Opće kretanje stanovništva	
Razred	6. razred	
Tip sata (obrada, ponavljanje, vježbanje, provjeravanje, kombinirani)	Obrada	
1. Odgojno-obrazovni ishodi nastavnoga predmeta - GEOGRAFIJA GEO OŠ B.A.6.2. Učenik analizira sastavnice općega kretanja stanovništva svijeta i Hrvatske te njezinih prirodnih cjelina i županija.	Ishodi učenja	Zadaci kojima ću provjeriti ishode učenja u završnom dijelu sata
	<ul style="list-style-type: none"> • Učenik navodi odrednice općeg kretanja stanovništva. • Učenik objašnjava zašto razvijene države imaju niže stope rodnosti i smrtnosti. • Učenik uspoređuje prirodno kretanje stanovništva Hrvatske koristeći se dijagramom. • Učenik objašnjava razliku između imigracije i emigracije.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Navedi odrednice općeg kretanja stanovništva. 2. Objasni zašto razvijene države imaju niže stope rodnosti i smrtnosti u odnosu na nerazvijene države. 3. Koristeći se dijagramom iz udžbenika na stranici 66. i samostalno izrađenim dijagramom, usporedi prirodno kretanje stanovnika Hrvatske u razdoblju od 1981. do 2018. godine s prirodnim kretanjem stanovništva Osječko-baranjske županije. 4. Objasni koja je razlika između imigracije i emigracije.

	<ul style="list-style-type: none"> Učenik objašnjava odljev mozgova. 	5. Objasni što je odljev mozgova.
2. Povezanost s očekivanjima MPT učiti kako učiti	uku A.3.4. Učenik kritički promišlja i vrednuje ideje uz podršku učitelja.	
3. Povezanost s očekivanjima MPT osobni i socijalni razvoj	osr A.3.3. Razvija osobne potencijale.	
4. Povezanost s očekivanjima MPT IKT	ikt A.3.2. Učenik se samostalno koristi raznim uređajima i programima.	
5. Povezanost s očekivanjima drugih MPT-a i/ili odgojno-obrazovnim ishodima drugih nastavnih predmeta	osr C.3.2. Prepoznaje važnost odgovornosti pojedinca u društvu.	

Tijek nastavnog sata

Etape sata	Cilj etape	Aktivnosti učenika ⁱⁱ
		(npr. čita, interpretira, gleda npr. video-isječak, sluša izlaganje, opisuje, obrazlaže, analizira, razlikuje, klasificira, istražuje, diskutira/raspravlja, surađuje, stvara „proizvod“ učenja - npr. sažetak, izvješće, grafički organizator, crtež, tablicu...; predstavlja „proizvod“ učenja...)
Uvod	provjera predznanja	Na početku nastavnog sata učenici usmenim putem odgovaraju na pitanja za ponavljanje koja se nalaze na uvodnoj kliznici prezentacije. Prilikom odgovaranja na pitanja za ponavljanje, koristit će se prethodno stečenim znanjima iz predmeta Priroda i društvo i Povijest. 1. Od koji životnih faza se sastoji život svakog čovjeka? 2. Opiši seobu naroda i kretanja stanovništva u srednjem i ranom novom vijeku (za odgovor na ovo pitanje priložena je karta koja prikazuje prostorno kretanje pojedinih naroda tijekom velike seobe naroda).

	<p>poticanje znatiželje</p> <p>najava cilja nastavnog sata</p>	<p>Nakon analize odgovora na pitanja za ponavljanje, nastavnik postavlja pitanje učenicima „Koristeći se pitanjima za ponavljanje, možete li odrediti naslov današnje nastavne jedinice?”</p> <p>Nastavnik iznosi naslov nastavne jedinice i upoznaje učenike s obrazovnim ishodima koje će usvojiti nakon završetka nastavnog sata.</p>
Glavni dio sata	<p>naučiti temeljne pojmove prirodnog i prostornog kretanja stanovništva</p> <p>analizirati tematske karte svijeta koje prikazuju stope rodности i stope smrtnosti</p> <p>koristeći se linijskim dijagramom usporediti kretanje</p>	<p>Učenici se upoznaju s temeljnim pojmovima prirodnog kretanja stanovništva: rodność (natalitet), smrtnost (mortalitet), stopa nataliteta, stopa mortaliteta, prirodna promjena, imigracije i emigracije. Objašnjenja navedenih pojmova učenici prepisuju u svoje bilježnice.</p> <p>Nakon upoznavanja osnovnih pojmova, učenici dobivaju zadatak da uz korištenje tematske karte koja prikazuje stope nataliteta i interneta u bilježnice zapišu odgovore na zadana pitanja, koje će kasnije usmeno interpretirati. Pitanja se nalaze na kliznici prezentacije. 1. Na kojem kontinentu većina država ima visoke stope rodности? 2. Usporedi stope rodности europskih i afričkih zemalja. 3. Na kojem su kontinentu najveće stope smrtnosti? Istraži zašto je to tako. 4. Koristeći se geografskim atlasom imenuj pet država koje imaju stopu smrtnosti manju od 5‰, a zatim ih dođi pokazati na zidnoj geografskoj karti.</p> <p>Učenici u svojim bilježnicama crtaju linijski dijagram kretanja broja stanovnika Hrvatske i Osječko-baranjske županije, te na temelju nacrtanog dijagrama uspoređuju kretanje broja stanovnika u Hrvatskoj i Županiji za razdoblje od 1981. do 2021. godine. Objasniti</p>

	broja stanovnika u Hrvatskoj	će kakva se prirodna promjena dogodila u navedenom razdoblju te na koji način je takav demografski trend utjecao na razmještaj stanovništva u Hrvatskoj.
	istraživanje čimbenika koji pogoduju migriranju stanovnika, objašnjavanje odljeva mozgova	Uz pomoć interneta učenici istražuju čimbenike koji utječu na seljenje stanovništva. Svoje odgovore zapisuju u bilježnicu, koje kasnije provjeravaju s nastavnikom. Na kraju glavnog dijela sata učenici slušaju kratko nastavnikovo izlaganje o odljevu mozgova.
Završni dio sata	primijeniti naučeno formativno vrednovati	Na kraju nastavnog sata učenici rješavaju radni list s pitanjima za ponavljanje. Svoje odgovore zapisuju na radni list. Nakon završetka rješavanja radnog lista slijedi provjera odgovora s nastavnikom. Nastavnik komentira ostvarena postignuća učenika i daje uputstva učenicima koje strategije učenja trebaju ispraviti ili dopuniti.

Plan školske ploče

Natalitet- broj rođenih

Mortalitet- broj umrlih

Rodnost > smrtnost = prirodni prirast

Smrtnost > rodnost = prirodni pad

Imigracija- doseljavanje stanovnika na neki prostor

Emigracija- iseljavanje stanovnika s nekog prostora

Nastavne metode i oblici rada

Nastavne metode: metoda razgovora, metoda usmenog izlaganja, metoda demonstracije, neizravna grafička metoda

Oblici rada: frontalni rad i samostalni rad

Nastavna sredstva i pomagala

Radni list, Gambiroža, I., Jukić, J., Marin, D., Mesić, A., 2020: *Moja zemlja 2*, Alfa, Zagreb

Bilježnica, olovka, internet, projektor

Popis literature i izvora za učitelja/nastavnika

-[MZO] Ministarstvo znanosti i obrazovanja RH (2019), Kurikulum za međupredmetnu temu osobni i socijalni razvoj za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj, Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta RH

-[MZO] Ministarstvo znanosti i obrazovanja RH (2019), Kurikulum za međupredmetnu temu održivi razvoj za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj, Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta RH

-[MZO] Ministarstvo znanosti i obrazovanja RH (2019), Kurikulum za međupredmetnu temu učiti kako učiti za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj, Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta RH

-[MZO] Ministarstvo znanosti i obrazovanja RH (2019), Kurikulum za međupredmetnu temu uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj, Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta RH

Nejašmić, I., 2006: *Demogeografija - Stanovništvo u prostornim odnosima i procesima*, Školska knjiga, Zagreb

Popis priloga

Radni list

PowerPoint prezentacija

ⁱ Ako se nastavna jedinica izvodi jedan, dva ili više nastavnih sati ili se priprema odnosi na projektnu ili terensku nastavu koja se izvodi kao cjelina bez obzira na vremensko trajanje izrađuje se jedna priprema i koristi se ova struktura.

ⁱⁱ Aktivnost učenika treba definirati za svaki ishod i za svaki korak poučavanja/učenja. Odnosi se na to **što** će učenik raditi (npr. *opisati, nacrtati...* ovisno o ishodu učenja); **kako** će izvoditi određenu aktivnost (npr. *u paru* će klasificirati...); **uz pomoć kojih radnih materijala ili digitalnih alata** će učiti (npr. *čitanjem teksta o onečišćenju iz udžbenika* identificira uzroke, posljedice onečišćenje i pokazuje na karti mjesto na kojem je do onečišćenja došlo). Iz opisa aktivnosti treba biti vidljiva povezanost s očekivanjima MPT i/ili ishoda određenoga predmeta koja je navedena u tematskom planiranju.